

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

VAIVA KUPČIŪNAITĖ
EUROPOS SAJUNGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS

KULTŪROS POLITIKA: NYDERLANDŲ ATVEJIS

Magistro darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. A. Kulakauskas

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS	3
1. KULTŪROS POLITIKA	6
1.1. Kultūros politikos samprata.....	6
1.2. Kultūros politika Europos Sąjungoje.....	10
2. KULTŪROS POLITIKOS NYDERLANDUOSE PLĖTRA IR VYSTYMASIS	15
2.1. Istorinė apžvalga.....	15
2.2. Pagrindiniai kultūros politikos modelio principai ir elementai	21
2.3. Sprendimų priėmimas ir administravimo sistema	24
2.3.1. Regionų dinamika.....	24
2.3.2. Konsultavimas	26
2.3.3. Organizacijos, veikiančios kultūros srityje.....	27
2.4. Pagrindinės teisinės nuostatos	30
2.4.1. Teisės aktai	30
2.4.2. Kultūros politikos planavimo dokumentai	33
2.5. Finansavimo sistema	35
3. KULTŪROS POLITIKOS KRYPTYS IR PERSPEKTYVOS	
NYDERLANDUOSE.....	39
3.1. Tarptautinė kultūros politika	39
3.2. Kultūros pasiekiamumas bei dalyvavimas joje	41
3.3. Kultūra ir mokykla	42
3.4. Kultūra ir ekonomika.....	43
3.5. Kultūros įvairovė.....	44
3.6. Kultūra ir informacinės technologijos	46
IŠVADOS	47
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS	50
SANTRAUKA	56
SUMMARY	57

IVADAS

Pastaraisiais metais kultūra įgyja vis platesnę reikšmę. Žinių visuomenės plėtra, globalizacija leidžia suvokti, jog kultūra yra vienas svarbiausių modernios valstybės raidos prioritetų. 2007 m. gegužės 10 dieną Europos Komisija paskelbusi komunikatą „Europos uždaviniai kultūrai globalėjančiame pasaulyje“ apibrėžė tris tikslus: skatinti kultūrinius skirtumus ir tarpkultūrinį dialogą; pabrėžti kultūrą kaip kūrybingumo katalizatorių Lisabonos strategijoje; remtis kultūra kaip esminiu veiksniu tarptautiniuose Europos Sąjungos santykiuose. Kultūra ir kūrybingumas yra pagrindinės Europos projekto varomosios jėgos, kurios remiasi bendrosiomis vertybėmis, bet tuo pačiu pripažįsta ir gerbia skirtumus. Šiuo dokumentu įtvirtinama kultūros vieta politikoje kaip esminė, nors iki šiol kultūra Europos Sąjungos politikoje buvo palikta jos šalių narių rankose.

Be to, 2006 m. Europos Sąjungos Komisijos užsakytas ir atliktas tyrimas „Kultūros ekonomika Europoje“¹, kuriuo įvertintas kultūros ekonomikos ir kūrybinių industrijų vaidmuo plėtojant Europos Sąjungos šalių ūkį ir socialinį gyvenimą, atskleidė stulbinantį kultūros ir kūrybos sektoriaus poveikį Europos Sąjungos bendram vidaus produktui, gerokai didesnę už tekstilės ar automobilių pramonės, žemės ūkio ar nekilnojamojo turto.

Europos kultūros sektorius jau dabar yra labai stiprus ekonominės veiklos ir darbo vietų kūrimo visoje Europos Sąjungos teritorijoje katalizatorius. Kultūrinė veikla taip pat skatina visuomenę be atskirties ir prisideda prie skurdo ir socialinės atskirties prevencijos ir mažinimo. 2007 m. Europos Vadovų Tarybos pavasario susitikimo išvadose pripažinta, kad kūrybingi verslininkai ir gyvybinga kultūros pramonė – yra neprilygstamas ateities naujovių šaltinis. Šį potencialą reikia vis labiau pripažinti ir visapusiškai išnaudoti.

Kultūros įnašas į ekonomiką yra palaipsniui pripažįstamas, ypač pradėjus sparčiai vystyti kultūros industrijos šakoms. Kultūra tiesiogiai prisideda prie ekonomikos, kadangi ji sukuria ir pateikia vartojamus produktus – kultūros prekes ir paslaugas knygų, filmų, muzikos garso įrašų, koncertų ir pan. pavidalu. Be to, mūsų visuomenėse vykstant ilgalaikiams struktūriniais pokyčiams, kultūra kaip vartojamas produktas, sulaukia vis didesnio dėmesio. Ekonominiu požiūriu, patenkinus pagrindinius poreikius, vartojimas vis labiau pradeda linkti prie kultūros. Šią tendenciją dar sustiprina ir tai, kad žmonės turi daugiau laisvo laiko, kurį gali skirti kultūrinei veiklai. Visos šios socialinės tendencijos linksta prie didesnio kultūros turinio vartojimo ir aktyvesnio dalyvavimo kultūroje.

---

¹ The Economy of culture in Europe. Study on the economy of culture in Europe. P. 6// http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/studies/economy_en.html; prisijungimo laikas: 2007 09 26.

Kultūra plačiąja prasme yra sudėtinė visuomenės politinės, socialinės, ekonominės raidos dalis, lemianti valstybės socialinę ir ekonominę plėtrą ir yra nepakeičiama padedant ugdyti visuomenę ir jos kultūrinę aplinką, kurioje žmogus gali gyventi visavertį gyvenimą.

Todėl kyla klausimas – kaip reikėtų kultūros sritį administruoti ir kodėl būtent taip? Atsakymų į šiuos klausimus demokratiškos valstybių vyriausybės ieško apsibrėždamos savo kultūros politiką.

O koks kultūros politikos vaidmuo Lietuvoje?

Nors šalies kultūrinio gyvenimo administravimą, kultūrinę veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti teisės aktai; kultūros politikos tikslai, uždaviniai ir priemonės aprašytos Lietuvos kultūros politikos nuostatuose, Kultūros ministerijos strateginiame veiklos plane, įvairiose programose; kultūros ekspertai bei vadybininkai teigia, jog kultūros situacija Lietuvoje struktūriškai tokia pati, kaip ir senais sovietiniais laikais. O valdžia nuolat kritikuojama dėl dėmesio kultūrai stokos. Bet tam, kad būtų galima kritikuoti bei pasiūlyti galimus problemų sprendimo būdus, vertėtų pažvelgti į kitų šalių patirtį šioje srityje. Todėl šiuo tyrimu analizuojama Nyderlandų Karalystės, Europos Sąjungos senosios valstybės narės, kultūros politika, kad būtų galima įvertinti galimybes kai kuriuos Nyderlandų kultūros politikos modelio elementus bei patirtį diegti ir Lietuvoje, siekiant sukurti kokybišką, efektyviai veikiančią ir reprezentatyvią kultūros politikos sistemą.

Šio darbo **tikslas** – išanalizuoti Nyderlandų Karalystėje vykdomą kultūros politiką, jos pagrindinius principus, administravimo sistemą ir kryptis.

Tiriamąjį mokslinio darbo **objektą** atskleidžia pats temos pavadinimas – Nyderlandų Karalystės kultūros politika.

Siekiant įgyvendinti keliamą tikslą numatomi šie **uždaviniai**:

1. aptarti kultūros politikos sąvoką;
2. išanalizuoti kultūros politikos raidą Europos Sąjungoje;
3. išnagrinėti kultūros politikos plėtrą, jos kryptis ir tendencijas Nyderlanduose.

Darbo metodika: empirinių duomenų atvejo analizė.

Rašant darbą nemažai remtasi internetiniais šaltiniais, ypač Europos Sąjungos Komisijos, Nyderlandų Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijos bei įvairių Nyderlandų kultūrinių institucijų elektroninės informacijos svetainėse, Atviros Lietuvos fondo bibliotekoje teikiama informacija. Todėl, pati naujausia informacija ir naujausi šaltiniai, kuriais naudojama šiame moksliniame darbe, buvo internetiniai.

Reikia pabrėžti, kad atliekant tyrimą remtasi literatūra ir informacijos šaltiniais olandų bei anglų kalba, todėl kilo sunkumų dėl žodžių tikrosios reikšmės nustatymo. Susidurta su žodžiais,

kurie negali būti tiksliai išversti, nes neturi atitikmenų, nors nusako artimus dalykus, todėl greta siūlomo lietuviško pavadinimo visada pateikiamas atitikmuo originalo kalba.

1. KULTŪROS POLITIKA

1.1. Kultūros politikos samprata

Pasaulio ekonomika keičiasi, dėmesys kreipiamas ne tik į pramonės produkciją, bet akcentuojama žinių visuomenė ir kultūrų įvairovė. Artimiausioje ateityje kūrybiškumas įtakos prekybą, darbo rinką taip kaip gamtiniai išteklių ir pramonė praeityje įtakojo pasaulio ekonomiką. Jeigu iš tikrųjų esame globalios kūrybiškumo revoliucijos įkarštyje, kultūra vaidins svarbų vaidmenį, o civilizacijos taps daugiau priklausomos nuo kūrybiškumo ir individualumo galimybių. Todėl teigti, kad kultūros politika yra taisyklių ir rekomendacijų rinkinys, nėra labai tikslu. Tai ir mąstymo būdas, požiūris į vykstančius kultūrinius pokyčius bei įrankių numatymas besikeičiančiai atečiai.

Iš tiesų, mes daug savo gyvenimo praleidžiame žiūrėdami televizijos programas, klausomės radijo, muzikos, einame į kiną, skaitome knygas, laikraščius, apsilankome įvairiuose festivaliuose ir pan. Mūsų aplinką supa dizainerių pagaminti darbai, architektų suprojektuoti namai. Ir žinoma, mes labai retai susimąstome apie tai, ką kultūra apima. Todėl ir kultūrą apibrėždami turbūt dažniausiai turime mintyje menus, nors giliau pažvelgę pastebime, jog „kultūra ne tik yra su mumis, bet tai tiesiog gyvenimo dalis“². Žinoma, istorija ir tradicijos formuoja kultūrą, tačiau įtaką daro ir politinio bei ekonominio gyvenimo patirtis, visuomenės pilietinio išprusimo lygmuo bei valstybės finansavimas. Yra įvardijami 2 pasaulyje žinomi kultūros politikos modeliai – valstybinis ir liberalusis.

Valstybinio kultūros politikos modelio pagrindinis požymis – valstybinė kultūros reiškinių, jų gamybos priemonių ir platinimo nuosavybė. Valstybė kontroliuoja ir finansuoja kultūros politikos sritį. Šis modelis dar vadinamas biurokratiniu arba švietėjišku. Jis labai ryškiai buvo taikomas buvusioje Sovietų Sąjungoje. Pritaikant šį modelį valstybė per savo politinį, ideologinį, teisinį aparatą iš centro finansuoja ir kontroliuoja kultūros sritį, įvesdama tam tikrą cenzūrą. „Tačiau, kad ir kaip kas nors būtų nusistatęs prieš tarybiniais metais veikusį valstybinį modelį, negalėtume teigti, jog tuo laikotarpiu bendrąja prasme kultūrinis gyvenimas Lietuvoje merdėjo“³, teigia L. Vilkončius savo straipsnyje, taip akcentuodamas ir galimus teigiamus šio modelio pritaikomumo rezultatus.

---

² Virginia R. Dominguez. Invoking culture: The messy side of “Cultural Politics”. P.21 // The politics of culture / edited by Gigi Bradford, Michael Gary, Glenn Wallach. – The Newpress: NewYork, 2000. P.364.

³ L. Vilkončius. Kultūros politiką lemia valstybės valdžios apsisprendimas. P.27 // Meno aritmetika. Kultūros vadyba Lietuvoje / red. E. Žalpsys. Vilnius: Tyto alba, 2004. P.342.

Valstybiniame modelyje daugiausia dėmesio skiriama ekonominėms kultūros politikos įgyvendinimo priemonėms (subsidijos, dotacijos, kreditai, apmokestinimas) bei teisinėms-politinėms priemonėms (teigiamas ar neigiamas teisinis normatyvinis reglamentavimas). Kai valstybė yra daugumos kultūros institucijų steigėja bei savininkė, neišvengiamai tenka finansuoti jai priklausančių institucijų veiklą, todėl galima pamanyti, jog ir kultūra visuomenei „daugiau kainuoja“⁴. Etinės-ideologinės kultūros politikos priemonės pasireiškia pirmiausia oficialia valdžios pozicija šalies kultūrinio gyvenimo bei dalyvių atžvilgiu. Pradedant aukščiausių valdžios pareigūnų lankymusi reikšmingiausiuose kultūrinio gyvenimo įvykiuose, baigiant viešomis deklaracijomis apie kultūrinį produktą kuriančius bei juos remiančius asmenis.

Liberalusis kultūros politikos modelis vadovaujasi laisvos rinkos ekonomikos principais. Šio modelio ryškiausias praktinis pavyzdys yra JAV, nors Kanada, Prancūzija, Jungtinė Karalystė, Nyderlandų Karalystė ir kitos šalys taip pat ryškiai taiko kai kuriuos laisvos rinkos ekonomikos principus savo kultūros politikos įgyvendinime. Liberaliojo kultūros modelio pagrindinis požymis – privati kultūros reiškinių, jų gamybos priemonių ir platinimo nuosavybė. „Lemiamas vaidmuo čia tenka rinkai: tai, ką šalies visuomenė perka, – gyvuoja. Tai, ko neperka, – arba išnyksta, arba reikalauja išskirtinės paramos. Taip išryškėja skirtumai tarp elitinės ir masinės kultūros apraiškų“⁵. Rinkos ekonomikos modelyje išryškėja ir kiti trūkumai arba pavojai: kuo ilgiau taikomi rinkos ekonomikos principai kultūros modelyje, tuo laisvės erdvė mažėja. Palikta savo pačios tėkmei, rinkos ekonomika linksta link monopolijų, teigia Justin Lewis savo straipsnyje „Designing a cultural policy“⁶. Kai yra sukuriama stabilios ir patikimos rinkos ar produktai, investavimas į inovacijas ar mokslinius tyrimus tampa nepatrauklus, todėl tampa patraukliau ir pigiau naudoti seną formulę, nei sukurti naują. Tokie požymiai gali iššaukti kultūrinę stagnaciją.

Todėl idėja, kad rinkos ekonomika yra geriausias mechanizmas skirtas patenkinti visuomenės kultūrinius poreikius, yra labai abejotina. Rodos, lyg ir visuomenė gauna tai – ko nori. Bet kaip visuomenė, mes galime norėti inovacijų ir įvairovės, tačiau kaip atskiri vartotojai mes nenorime už tai mokėti.

Liberaliajame kultūros politikos modelyje labiau taikomos teisinės-politinės bei etinės-ideologinės priemonės, mažiau dėmesio skiriant ekonominėms, t.y. tenka priimti įstatymus,

---

⁴ Vilkončius L. Kultūros politiką lemia valstybės valdžios apsisprendimas. P.28 // Meno aritmetika. Kultūros vadyba Lietuvoje / red. E. Žalpys. Vilnius: Tyto alba, 2004. P.342.

⁵ Ten pat. P.26.

⁶ Lewis Justin. Designing a cultural policy. P.81 // The politics of culture / edited by Bradford Gigi, Gary Michael, Wallach Glenn. – The Newpress: NewYork, 2000. P.364.

skatinančius privataus kapitalo srautus į kultūros sritį, o valstybės vadovų viešose kalbose parėmęs kultūrą asmuo įvardijamas „garbingu visuomenės nariu“.

Vis gi nė vienas iš šių dviejų modelių gryname pavidale nėra pritaikomi. Kad ir koki metodą valstybė taikytų, jame aptinkami ir vieno, ir kito modelio bruožai. Šiais atvejais valstybė lyg ir atlieka kultūros komisaro ar katalizatoriaus vaidmenį, skatindama kultūros inovacijas ir įvairovę bei sukurdamą tokią sistemą, kurios pagalba kultūra augtų ir vystytųsi. Valstybei iš tiesų tenka net keli vaidmenys:

1. savininko: valstybei priklauso kultūros objektai ir ji juos valdo savo nuožiūra;
2. saugotojo: valstybė saugo paveldą ir kitus kultūrinės veiklos produktus;
3. patrono: valstybė tiesiogiai materialiai remia kultūros objektus ir subjektus;
4. skatintojo: valstybė sukuria sąlygas, kurioms esant kitiems galimiems rėmėjams naudinga remti kultūrą;
5. tvarkytojo: valstybė remdamasi savo apsibrėžta politika ir strategija, reguliuoja atskirų kultūros sričių plėtros tempus ir mastą.

Valstybės dalyvavimas kultūroje yra labai svarbus apsaugant tokias simbolines mūsų gyvenimo sritis, kaip žmogaus teisės, estetiškos inovacijos bei istorija. Todėl tokios erdvės kaip nacionaliniai muziejai, viešosios meno mokyklos, meno tyrimų ir eksperimentų centrai, turėtų būti finansuojami valstybės. Arba kitu atveju, valstybė, privačios institucijos ir nepriklausomos grupės dirbdamos kartu garantuoja, kad visuomenės poreikiai ir interesai informacijai, rekreacijai ir eksperimentams nebus susieti su pelnu⁷.

David Throsby savo knygoje „Ekonomika ir kultūra“⁸ kultūros politikos formavimosi procese išskiria tokias tendencijas:

1. Kadangi pokario laikotarpiu jaučiamas rūpestis tautinėmis mažumomis ir silpnomis visuomenės grupėmis, kultūros politikoje stengiamasi susiaurinti elitinio meno paramos programas, daugiau dėmesio kreipiant į kultūros prieinamumą bei visuomenės narių dalyvavimą joje, multikultūrų ir kultūrinės įvairovės propagavimą, vietinės ir bendruomenės kultūros vertės pripažinimą, nustatant kultūros politikos kryptis.

2. Pastebimas privataus sektoriaus dominavimas kultūros politikoje. Transformacijų laikotarpiu Vidurio ir Rytų Europoje 1980-1990 m., valstybės biudžeto sumažinimas lėmė privataus sektoriaus išitraukimą į kultūros sritį per sponsoriavimą ir rėmimą. O kai kuriose senosios Europos šalyse buvo atliktos reformos. Pavyzdžiui,

---

⁷ Canclini Nestor Garcia. Cultural policy options in the context of globalization. P.319 // The politics of culture / edited by Bradford Gigi, Gary Michael, Wallach Glenn. – The Newpress: NewYork, 2000. P.364.

⁸ Throsby David. Economics and culture. Cambridge University Press, 2001. P.146-147.

Nyderlanduose nacionaliniai muziejai ir galerijos reformuotos į nepriklausomus verslo vienetus, kur valstybė išliko tik pastatų ir kolekcijų savininke, muziejų ir galerijų valdymą perduodant į privataus sektoriaus rankas.

3. XX a. pabaigoje globalizacijos procesas daro įtaką ir kultūros politikų formavimui. Kiekviename pasaulio žemyne rastume grupę valstybių, kurios suformavo tam tikrus aljansus, kad sustiprintų savo ekonomiką pasaulinėje rinkoje.

Kaip vienas iš tokių pavyzdžių yra Europos Sąjunga, kuri kuria priemones, skatinančias ne tik prekių laisvą judėjimą, bet ir žmonių ar informacijos laisvą judėjimą. Tai apima ne tik rekomendacijas ar tam tikro pobūdžio deklaracijas, bet ir bendras edukacines, kultūrinės programas, skirtas kultūrinio paveldo apsaugai. Šios priemonės ne tik apsaugo europinį identitetą, bet taip pat vaidina svarbų vaidmenį kultūros industrijų ekonominiam augimui, darbo vietų sukūrimui ir demokratinių visuomenių konsolidacijai.

UNESCO (Jungtinių tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija) – formali organizacija, kuriojanti kultūrinius reikalus tarptautiniu mastu buvo įkurta dar 1946 m.. Tačiau kultūros svarba nacionaliniame lygmenyje, bei kultūros politikos vystyme pripažinta tik 1970 m. Venecijoje ir 1982 m. Meksikoje vykusių konferencijų metu.

Pažvelgus į pasaulinius kultūros prekių eksporto ir importo rodiklius galima pastebėti labai įdomias tendencijas: palyginimui, 2002 m. Lotynų Amerika su 9 procentais pasaulio populiacijos, sukuria 3 procentus pasaulio kultūros eksporto, kai Europos Sąjunga su 7 procentais pasaulio populiacijos sukuria net 51,8 procentus pasaulinio kultūros eksporto, ir 40,6 procentus kultūros importo⁹.

Apžvelgus šias tendencijas galima teigti, kad valstybės kultūros politika išlieka pačia efektyviausia priemone siekiant patenkinti visuomenės kultūrinius poreikius, bet privataus sektoriaus įtaka bei pasaulinė ekonomika negali būti ignoruojami. Todėl valstybė bendradarbiaudama su verslo korporacijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis turi stengtis patenkinti visuomenės kultūrinius poreikius.

Apibrėžti kultūros politiką svarbu todėl, kad tokiu būdu valstybės valdžia sprendžia:

- politinius klausimus, pasirinkdama kultūros valdymo metodus;
- ekonominius klausimus, pasirinkdama optimalius kultūros finansavimo metodus;
- organizacinius klausimus, nustatydamą ir koordinuodama kultūros institucijų bei

kultūros vertybių vartotojų tarpusavio santykius.

---

⁹ International flows of Selected Cultural Goods and Services 1994-2003. Defining and capturing the flows of global cultural trade. UNESCO institute for statistics. Montreal, 2005. P. 21-22. // http://www.uis.unesco.org/template/pdf/csc/IIntlFlows_EN.pdf; prisijungimo laikas: 2007 09 07.

1.2. Kultūros politika Europos Sąjungoje

Kultūra yra palyginti nauja Europos Sąjungos veiklos sritis, nes dėmesį jai pagrindžiantis IX skyriaus 128 straipsnis buvo įtvirtintas tik 1992 m. Maastrichto sutartyje. Ilgą laiką kultūros politika nepriklausė Bendrijos kompetencijai. Valstybės narės gana atsargiai traktavo galimybę suteikti Bendrijai kompetenciją kultūros politikos srityje. Vienu nuomone, Bendrijos veiksmai turėjo apsiriboti tik ekonomika, kitos apskritai buvo nusiteikusios prieš bet kokią intervenciją kultūros srityje. Prieš atsirandant šiam straipsniui, kultūra tenkinosi pavieniais ir bandomaisiais veiksmais arba netiesiogine kitų sričių Bendrijos programų parama. Viena iš pirmųjų priemonių šioje srityje buvo 1985 m. birželio mėn. Europos viršūnių tarybos patvirtintas italų politiko Pietro Adonino vadovaujamo komiteto pranešimas „Piliečių Europa“, kuriame raginama imtis veiksmų kultūros ir komunikacijų srityse. Tačiau svarbiausiu žingsniu suteikiant Bendrijai kompetenciją kultūros srityje tapo minėtas 128 straipsnis, kuris yra juridinis pagrindas, leidžiantis vykdyti Bendrijos kultūros politiką ir kurti programas:

1. *Bendrija prisideda prie valstybių narių kultūrų klestėjimo, gerbdama jų nacionalinę ir regioninę įvairovę ir kartu išskeldama bendrą kultūros paveldą.*

2. *Bendrija veikia siekdama skatinti valstybes nares bendradarbiauti, o prireikus paremti ir papildyti jų veiklą šiose srityse:*

- *Europos tautų kultūros ir istorijos geresnis pažinimas ir populiarinimas;*
- *europinės reikšmės kultūros paveldo išsaugojimas ir apsauga;*
- *nekomerciniai kultūriniai mainai;*
- *meninė ir literatūrinė kūryba, įskaitant audiovizualinę sritį.*

3. *Bendrija ir valstybės narės skatina bendradarbiavimą kultūros srityje su trečiosiomis šalimis ir kompetentingomis tarptautinėmis organizacijomis, ypač su Europos Taryba¹⁰.*

Su Maastrichto sutarties pasirašymu Europos Sąjunga perėjo į kitą integracijos etapą, sukurdama bendros Europos Sąjungos pilietybės idėją, suteikdama naujas galias Bendrijai bei reglamentuodama kultūros sritį, kaip vieną iš Europos Sąjungos remiamų ir skatinamų sektorių. Šis straipsnis buvo perkeltas ir į 1997 m. pasirašytą Amsterdamo sutartį, kur jos 151 straipsnis buvo identiškas 128 straipsniui Maastrichto sutarties, tik 4 paragrafas buvo patikslintas: „*Bendrija į kultūros aspektus atsižvelgia imdamasi veiksmų pagal kitas šios Sutarties nuostatas, ypač gerbiant*

---

¹⁰ Europos Sąjungos sutartis 1992 m.// <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11992M/word/11992M.doc>; prisijungimo laikas: 2007 09 09.

ir propaguojant kultūrų įvairovę”¹¹. Šiuo straipsniu akcentuojama kultūra bei šalys narės kviečiamos gerbti ir propaguoti kultūrų įvairovę visose bendrijos politikos srityse.

Priėmus šį straipsnį, prasidėjo pirmasis Bendrijos kultūros politikos tarpsnis.

1990 m. liepą Komisija paskelbė sąlygas ir kriterijus programos „Platform Europe“ dalyviams, kuri 1991 m. buvo pirma *Kaleidoscope* programa, skirta remti meno ir kultūrinius projektus, įtraukiant mažiausiai 3 valstybes nares. Nuo 1994 m. programa buvo reformuota, siekiant efektyviau remti kultūrinį gyvenimą, skatinti menininkų bendradarbiavimą, sukurti geresnę priėjimą prie europinio kultūrinio paveldo. 1990-1995 m. daugiau nei 500 projektų buvo finansuoti iš Europos Sąjungos lėšų šios programos rėmuose.

1990-1996 m. Komisija sukūrė keletą bandomųjų projektų literatūros vertimo ir knygų propagavimo srityje, suteikdama finansinę paramą daugiau nei 500 projektų vertimų srityje. Šie paminėti eksperimentiniai projektai sukūrė pagrindus šioms bendrijos kultūrinėms programoms:

- *Kaléidoscope* (1996-1999) programa, skatinanti kūrybingumą, meninį ir kultūrinį bendradarbiavimą;

- *Ariadne* (1997-1999) programa, populiarinanti knygas ir skaitymą;

- *Raphaël* (1997-1999) programa, puoselėjanti Europos kultūros paveldą.

2000-2006 m. šios programos susiliejo į bendrąją programą „Culture 2000“. Ši programa tapo svarbiausiu kultūrinio bendradarbiavimo finansavimo ir naujų sumanymų plėtojimo įrankiu. Šios bendrosios programos tikslas – įprasminti bendrą kultūrinę erdvę ir palaikyti kultūrų įvairovę remiant įvairių šalių kultūros veikėjų bendrus darbus. Pagrindiniai programos tikslai buvo šie:

- skatinti kultūrinį dialogą tarp įvairių Europos tautų ir jų kultūros bei istorijos pažinimą;

- skatinti kūrybiškumą ir tarptautinę kultūros sklaidą, taip pat menininkų ir jų darbų bei kitų kultūros veikėjų mobilumą, ypatingą dėmesį skiriant jaunimui ir labiausiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms;

- teigti kultūros įvairovę bei ieškoti naujų raiškos formų;

- pripažinti bendro Europos kultūros paveldo reikšmę, diegti naujas paveldo konservavimo ir saugojimo technologijas, dalytis profesine patirtimi;

- akcentuoti kultūros reikšmę socialinei bei ekonominei raidai;

- skatinti Europos ir kitų šalių dialogą, abipusius kultūrinius mainus;

- siekti, kad kultūra būtų aiškiai pripažįstama vienu iš ekonominės ir socialinės integracijos bei pilietiškumo veiksnių;

---

¹¹ Amsterdamo sutartis. 1999 m.// <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>; prisijungimo laikas: 2007 09 23.

- kiekvienam Europos Sąjungos piliečiui sudaryti sąlygas pažinti kultūrą ir dalyvauti kultūriname gyvenime.

Trečios kartos Europos Sąjungos kultūros programa, skirta tarptautiniam kultūriniam bendradarbiavimui skatinti – „Culture“ (2007–2013 m.)¹², kuri nuo 2007 m. keičia programą „Culture 2000“. Bendras programos tikslas – plėsti europiečiams bendrą ir bendru kultūros paveldu grindžiamą kultūros erdvę, plėtojant bendradarbiavimą kultūros srityje tarp programoje dalyvaujančių šalių kūrėjų, kultūrinės veiklos dalyvių ir kultūros institucijų, siekiant skatinti Europos pilietybės susiformavimą; skatinti tarpvalstybinį kultūros sektoriuje dirbančių asmenų mobilumą; skatinti tarpvalstybinį kūrinių ir meno bei kultūros dirbinių judėjimą; remti kultūrų dialogą. Taip pat Europos Tarybos ir Parlamento sprendimu įgyvendinama Europos audiovizualinio sektoriaus rėmimo programa „Media 2007“¹³.

Tačiau šios programos nėra vieninteliai finansiniai Europos Sąjungos šaltiniai, kuriais galima pasinaudoti rengiant kultūrinius projektus. Tarp tokių programų – programa „Europa piliečiams“ (2007-2013 m.)¹⁴, kuria skatinamas aktyvus Europos pilietiškumas bei programos, remiančios mokymąsi visą gyvenimą (įskaitant *Erasmus* ir *Erasmus Mundus*), daugiakalbystę ir jaunimo mainus.

Prie kultūros plėtojimo ženkliai prisideda daug kitų Bendrijos finansavimo programų. Parama pagal sanglaudos politiką arba kaimo plėtros politiką gali padėti remti, pavyzdžiui, kultūros paveldo restauravimą ir skatinti kūrybinę pramonę siekiant padidinti regionų patrauklumą ar sustiprinti kultūros srities profesionalų mokymą. Tą patį galima pasakyti apie informacinės visuomenės plėtotę (pvz. Skaitmeninių bibliotekų iniciatyva, kuria siekiama, kad didžiulis Europos kultūros ir mokslo paveldas būtų lengviau pasiekiamas internetu) arba mokslinius tyrimus (bendrosios mokslinių tyrimų programos).

Reiktų atkreipti dėmesį į švietimo ir ypač į jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo skatinimo programas, nes kaip rodo Europos Sąjungos statistika, tiesiogiai per „Culture 2000“ ir „Media Plus“ programas 1989–1993 m. kultūrai perskirstyta vos 7,7 procentai visos Europos Sąjungos paramos kultūrai lėšų. Tuo tarpu 9,6 procentai Europos Sąjungos paramos kultūrai ateina iš

---

¹² 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1855/2006/EB (OL L372, 2006 1227)// http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/l_372/l_37220061227lt00010011.pdf; prisijungimo laikas: 2007 09 24.

¹³ 2006 m. lapkričio 15d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1718/2006/EB (OL L 327, 2006-11-24)// http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/l_327/l_32720061124lt00120029.pdf; prisijungimo laikas: 2007 09 24.

¹⁴ 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1904/2006 EB (OL L, 378, 2006-12-27)// http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/l_378/l_37820061227lt00320040.pdf; prisijungimo laikas: 2007 09 24.

kitų, su kultūra tiesiogiai nesusijusių ES programų (švietimo, mokslo tyrimų ir pan.) ir net 82,7 procentai iš struktūrinių fondų¹⁵.

2007 m. gegužės 10 dieną Europos Komisija priėmė ir paskelbė politinį pareiškimą dėl kultūros vaidmens globalizuotame pasaulyje¹⁶. Europos Komisijos pirmininkas Jose Manuel Barroso tą pačią dieną Briuselyje pristatydamas komunikatą pabrėžė: „Kultūra ir kūrybiškumas – neatskiriama kasdienio piliečių gyvenimo dalis. Tai yra ne tik svarbūs asmeninio tobulėjimo, socialinės sanglaudos ir ekonomikos augimo skatinimo veiksniai, bet ir pagrindiniai Europos projektų, pagrįstų bendrosiomis vertybėmis ir bendru paveldu, elementai, kuriais pripažįstama ir puoselėjama įvairovė. Šiandien priimtoje kultūrų tarpusavio supratimo skatinimo strategijoje kultūra pagrįstai priskiriama pagrindinėms mūsų politikos kryptims“¹⁷.

Kultūra – kalba, literatūra, atlikimo menas, regimasis menas, architektūra, amatininkystė, kinas, radijo ir televizijos laidos – sudaro Europos kultūros įvairovę. Visos šios sritys, priklausydamos tam tikroms šalims ar regionams, kartu yra ir bendro Europos kultūros paveldo dalis. Europos Sąjunga siekia dviejų tikslų: saugoti ir remti šią kultūrų įvairovę bei sudaryti geresnes sąlygas visiems ja naudotis.

Europos Komisijos komunikate kalbama apie pirmąją Europos kultūros strategiją ir patvirtinama, kad kultūra yra itin svarbi Europos integracijos proceso dalis. Komunikate Komisija daro išvadą, kad atėjo tinkamas metas kultūros darbotvarkei parengti bei naujoms partnerystės ir naujiems bendradarbiavimo su valstybėmis narėmis, pilietine visuomene ir trečiosiomis šalimis būdams plėtoti. Europos kultūros strategija taip pat bus grindžiami santykiai su Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno šalimis. Politiniame pareiškime pateikiami trys pagrindiniai tikslai, kartu sudarantys kultūros strategiją, skirtą Europos institucijoms, valstybėms narėms ir kultūros bei kūrybos sektoriams: siekiama skatinti kultūrų įvairovę ir kultūrų dialogą, kultūrą, kaip Lisabonos strategijoje numatytą kūrybiškumo varomąją jėgą, ir kultūrą, kaip gyvybiškai svarbų elementą Europos Sąjungai plėtojant tarptautinius ryšius. Europos kultūros strategiją papildys ir kita Europos Sąjungos kultūros srities veikla – artėjantys Europos kultūrų dialogo metai, paskelbti 2008-aisiais.

Beje, pastaruoju metu Europos Sąjungoje daugiau dėmesio kreipiamą į palyginamosios ir su kultūra susijusios statistikos rinkimo organizavimą. Mat siekiama įvertinti tiesioginį ir netiesioginį

---

¹⁵ Europos kultūros programų centro informacija// <http://www.durys.org/lt/?pid=99>; prisijungimo laikas 2007 09 24.

¹⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Komunikatas apie Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę. Briuselis, 10.5.2007 KOM (2007) 242.// http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/com/2007/com2007_0242lt01.doc; prisijungimo laikas 2007 09 24.

¹⁷ Europos Komisijos pirmininkas Jose Manuel Barroso, 2007 m. gegužės 10d.// http://ec.europa.eu/culture/eac/communication/comm_en.html; prisijungimo laikas 2007 09 24.

kultūros Europoje poveikį ekonomikos ir socialiniams sektoriams, tuo įvertinant jos indėlį į Lisabonos strategiją, ypač augimo, konkurencingumo, tvaraus vystymosi ir inovacijų požiūriu tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu, lyginant su kitomis ūkio šakomis.

2. KULTŪROS POLITIKOS NYDERLANDUOSE PLĖTRA IR VYSTYMASIS

2.1. Istorinė apžvalga

1780 m. štathalteris¹⁸ Villiamas V-asis įkūrė vieną pirmųjų muziejų visuomenei – Teylers muziejų (*Teylers Museum*) Haarleme¹⁹. Pilietinė visuomenė taip pat pradėjo labiau rūpintis menu ir kultūra, jau XVII a. tokie miestai kaip Amsterdamas, Haga, Roterdamas turėjo teatrus. XVIII a. buržuazija pradėjo formuoti kultūrines bendrijas, organizacijas. Pavyzdžiui, Olandų mokslininkų bendrija buvo viena iš pirmųjų tokių pusiau viešųjų institucijų, kurios tikslas buvo skirti apdovanojimus už išskirtinius, prestižinius kultūrinius pasiekimus²⁰. 1808 m. Karališkojo mokslų instituto (*Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen*)²¹ įkūrimas buvo svarbus žingsnis, nes suvokta, jog šalies amatininkais, muzikais ir kitais menininkais svarbu rūpintis, jeigu šalies pramonė nori išplaukti į platesnius vandenis. Bet apžvelgiant šį periodą verta paminėti, jog vis dėlto valstybė nesiėmė daug iniciatyvos menu ir mokslų srityje, vadovaujantis liberalumo principais tai buvo palikta entuziastingų piliečių iniciatyvai.

XIX a. buržuazija suvokė, kad žmones galima apjungti kultūrine ir intelektine prasme. Ir tas suvokimas padėjo formuoti pirmuosius kultūros politikos rėmus. Per mokslus, menus ir kultūrą piliečiai buvo auklėjami būti padoriais ir patriotiškais. Šios pastangos davė ir konkrečių rezultatų – standartizuota gramatika, sukurti bendri mokymo metodai, įsteigti pirmieji olandų istorijos ir kultūros muziejai, iššauktas augantis susidomėjimas istorijos šaltiniais ir monumentais. Mokslas, švietimas ir kultūra nebuvo atskirti, nes visos trys sritys propagavo patriotizmą ir nacionalinį solidarumą²².

1862 m. ministras pirmininkas liberalas Johan Rudolf Thorbecke suformavo pagrindinį principą, kuriuo vadovaujamosi iki šių dienų: „valdžia neturi sprendžiamosios galios mokslų ar

---

¹⁸ Štathalteris – vietininkas, valdytojas, Vakarų Europos valstybių (Nyderlandų, Vokietijos, Austrijos) XV-XX a. pareigūnas, vyriausybės vardu valdantis tam tikrą teritoriją.

¹⁹ Teylers Museum// <http://www.teylersmuseum.nl/homepage/homepage.jsp?view=/xsl/html&pageName=homepage>; prisijungimo laikas: 2007 09 29.

²⁰ Karališkoji olandų mokslų ir humanistikos organizacija. Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen// <http://www.hollmij.nl/english.php>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

²¹ Karališkoji Nyderlandų mokslų ir menu akademija. Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen// <http://www.knaw.nl/>; prisijungimo laikas 2007 10 06.

²² Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. Romer, Shiedam. 2003. P. 36

menų srityje²³, kas reiškia, jog valdžia neturi spręsti apie menų ar mokslų turinį ar formuoti tolesnę jų kryptį. Ir po 150 metų šis principas taikomas – sprendimai dėl meno ar mokslo turinio perduodami išorės patariamiesiems organams (plačiau skyriuje *Konsultavimas*). Be to, buvo pakeista kryptis ir pradėtas sistemingas valstybės muziejų kolekcijų didinimas, naujų muziejų kūrimas. XIX a. pastatų konservavimo srityje taip pat įvyko šiookie tokie pokyčiai, ko pasekoje nebuvo atsižvelgiama nei į religinius, nei į politinius aspektus. Šis platus turinio požiūris išliko tipiniu kultūros politikos bruožu iki šių dienų.

Atėjus XX a. Nyderlandai, kaip ir visos kitos Europos šalys, susidūrė su naujomis galimybėmis – knygos, laikraščiai, spalvota fotografija, filmai, gramfoninė muzika ir pan. Visuomenė pasaulietiškojo, nors politinių partijų lyderiai paskutines šiuolaikinio pasaulio naujoves laikė antikrikščioniškomis ir įtartomis. Nuo 1917 m. Nyderlanduose liberalios pakraipos partijos prarado savo pozicijas valdžioje, o vienos religinės pakraipos (krikščioniškosios) partijos net tris ketvirčius amžiaus buvo valdžios viršūnėje. Taigi Nyderlandai buvo valdomi daugiau ar mažiau pagal krikščioniško tikėjimo taisykles.

Nuo 1920 m. buvo įvesta religinių ramsčių sistema, kur kiekvienas ramstis turėjo savo institucijas ir organizacijas – laikraščius, žurnalus, leidyklas, laisvalaikio klubus, bibliotekas, chorus, muzikos asociacijas, vėliau ir transliavimo asociacijas, per kurias propagavo savo išpažįstamas vertybes. Religiniai ramsčiai sukūrė savo visuomenės organizavimo koncepcijas bei limituotai įsivaizdavo valstybės rolę. Tiek protestantai, tiek katalikai labai ribotai įsivaizdavo valstybės vaidmenį socialinėse ir kultūrinėse srityse, todėl daug iniciatyvų buvo sukurta pusiau viešame arba net privačiame sektoriuose. Žinoma, šios iniciatyvos nebuvo pakankamai reikšmingai subsidijuojamos valstybės. Tokia ramsčių sistema socialiniame kultūriname gyvenime toliau konsolidavosi ir vystėsi dar apie 50 metų. Ir tokia situacija rodo, jog vyriausybė neturėjo jokios kultūros politikos vizijos. Meno ir kultūros propagavimas (žinoma, „padoraus“ meno) buvo paliktas privataus sektoriaus iniciatyvai, nors valstybė irgi turėjo savo funkciją – ji atliko moralės saugotojo vaidmenį, apribodama nepriimtinas meno išraiškos formas ir normas (ypač filmų, džiazos muzikos ir literatūros srityse).

1918–1925 m. valdžia per Vidaus reikalų ministeriją atliko cenzūros funkciją filmų ir radijo srityse. O 1926 m. buvo išleistas Filmų įstatymas (*Bioscoopwet*), su tikslu reguliuoti kino sritį, bet iš tikrųjų daugiau ar mažiau tik cenzūruojantis ją, kuris dar galiojo apie 50 metų. Į radiją iš pradžių buvo žvelgiama iš techninės ar komercinės pusės, kol ramsčių lyderiai suprato kokią galią turi radijas skleidžiant informaciją ir kokia grėsmė jiems gresia, jeigu radijas atsidurtų neutraliose,

---

²³ Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. The Hague. Boekmanstudies: Amsterdam. 2006. P. 34.

ne religinių ramsčių rankose. Todėl per kelis metus katalikai, protestantai, liberalūs protestantai ir socialistai įkūrė savas transliavimo kompanijas. Tačiau konfrontacija tarp neutralių ir religinių ramsčių įtakojo tai, kad 1930 m. Transliavimo Laiko įstatymu (*Zendtijdbesluit*) buvo padalintas 2-jų radijo stočių transliavimo laikas penkioms asociacijoms, iš kurių viena buvo nacionalinė (neutrali). Sunkiai, bet kultūros įvairovė radijo bangose buvo išsikovota.

Ramsčių sistema buvo įdiegta ir viešajame bibliotekų sektoriuje, kur vėlgi dėmesys buvo kreipiamas tik į „padoria“ literatūrą. Nors valstybės finansavimas buvo limituotas, vis dėlto muziejų skaičius per pirmus 40 XX a. metų sparčiai augo dėka privačių iniciatyvų. Šiuo laikotarpiu valstybei taip pat visai nerūpėjo kultūrinis paveldas ar teatras. Tačiau tokių miestų kaip Amsterdamas, Roterdamas, Utrechtas ar Haga savivaldos institucijos suprato teatro meno svarbą ir finansiškai rėmė šią sritį, tai parodė koks svarbus tuo metu buvo vietinio regioninio valdžios lygmens vaidmuo kultūros gyvenime.

Kitaip nei teatras ar opera, simfoninės muzikos sritis nuo pat pradžių buvo kuruojama valstybės, kur buvo sukurta lanksti subsidijų sistema, pagal kurią centrinės valdžios finansavimas priklausė nuo vietinės valdžios finansavimo, taigi abu lygmenys šiuo atveju buvo įtraukti. Beje, vertėtų pastebėti, jog čia nebuvo jokių politinių ginčų dėl moralumo aspekto, tik vėliau buvo sukurtas reikalavimas, kad orkestrų repertuarų dalis būtų skirta olandų kompozitorių muzikai.

Šiuo laikotarpiu buvo sukurta pradžia menininkų kūrybininkų (dailininkų, skulptorių, rašytojų) finansavimui, 1919 m. sukuriant nacionaliniame biudžete atskirą eilutę „parama vargstantiems autoriams“²⁴, vėliau 1935 m. įsteigiant Menininkų fondą (*Voorzieningsfonds voor Kunstenaars*), skirtą trumpalaikiam menininkų finansavimui. Šis fondas buvo suformuotas iš centrinės valdžios ir savivaldos finansinių injekcijų bei profesinių menininkų organizacijų narystės mokesčių. Šias iniciatyvas galima traktuoti kaip meno finansavimo pradžia.

1940-1946 m. vokiečių okupacijos laikotarpiu Nyderlanduose, kaip ir reikėjo tikėtis, visa iki tol veikusi sistema buvo sunaikinta, o bet kuris menininkas turėjo būti *Kulturkammer*²⁵ nariu. Cenzūra buvo įvesta visose meno ir kultūros srityse. Tačiau ne visi sutiko su tuometiniu valdymu kultūros srityje, todėl gyvavo ir rezistencinis judėjimas (tie menininkai, kurie nenorėjo būti oficialiosios *Kulturkammer* nariais). Būtent šis rezistencinis judėjimas tapo pagrindu Menininkų

---

²⁴ Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. The Hague. Boekmanstudies: Amsterdam. 2006. P. 37.

²⁵ Kulturkammer - kultūros institutas nacių valdymo laikotarpiu.

asociacijų federacijos (*Federatie van Kunstenaarsverenigingen*)²⁶ bei Meno tarybos įkūrimui, kurie pokario laikotarpiu vaidino pagrindinį vaidmenį kultūros gyvenime.

Kad ir kaip bebūtų keista, tačiau tiek nacių okupacija, tiek rezistencinis judėjimas vis dėlto padėjo sukurti daug geresnį vyriausybės požiūrį į kultūros politiką, nei anksčiau. Jau pirmasis pokario laikotarpio Švietimo, meno ir mokslo ministras socialdemokratas Gerardus van der Leeuw kultūrą įvertino bendros politikos srityje, kaip vieną iš nacionalinių interesų, kuris neturėtų būti paskirstomas tarp ramsčių.

Nors pokario laikotarpiu daug lėšų Nyderlandai turėjo skirti karo žalai sumažinti, tačiau valdžia suprato, kad kultūra taip pat įeina į jų atsakomybės sritį, todėl finansavimas kultūrai augo ir tikrai negrįžo prie to lygio, koks buvo iki karo. Iki 6-o dešimtmečio valdžia tikėjo, kad parama menams ir kultūrai padės pataisyti pašlijusius santykius tarp menininkų ir plačiosios visuomenės. Kultūrinės iniciatyvos ir organizacijos tam tikra prasme buvo laikomos tiesiog viešųjų paslaugų tiekėjais. O meno institucijų subsidijavimo pasekmės labai gerai matyti pažvelgus į 1 lentelę.

1 lentelė. Kultūrinių organizacijų skaičius 1950 -1980 m.

Organizacijos	1950 m.	1980 m.
Simfoniniai orkestrai	7	16
Teatrai	7	20
Mimikos, jaunimo ir šokio teatrai	5	40

Šaltinis: Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. The Hague. Boekmanstudies, Amsterdam. Edition 2006. P. 39

Valstybės finansavimas kultūrai augo dėl Nyderlandų ekonomikos augimo, tačiau nepaisant visų valdžios pastangų, ryšiai tarp meno ir visuomenės silpo. Silpo, nes valdžia nekreipė dėmesio į naujas tendencijas kultūros srityje (pavyzdžiui elektroninė muzika), kurios vis dėlto darė įtaką valstybės kultūrai. Visuomenė pradėjo visiškai nebesidomėti tuo, ką bandė įteigti ideologiniai ar politiniai ramsčiai, nepriklausomas ir individualus pasirinkimas tapo pagrindiniu aspektu kultūros paslaugų teikime. Taip pop muzika, Holivudo filmai (priklausantys blogo skonio meno kategorijai), vis labiau buvo vartojami plačiosios visuomenės, todėl kokybės kriterijus buvo taikomas kiekvienu atveju atskirai. Taigi, dar prieš karą sukurta ramsčių sistema sistemingai nyko. Pavyzdžiui, 1976 m. Filmų įstatymas pakeistas į Filmų rodymo įstatymą (*Wet op de Filmvertoning*), pagal kurį nauji transliuotojai turėjo teisę įsilieti į rinką bei buvo sukurta erdvė skėtinei transliuotojų organizacijai –

²⁶ Menininkų asociacijos federacija. Federatie van Kunstenaarsverenigingen// <http://www.federatievankunstenaarsverenigingen.nl/>; prisijungimo laikas 2007 10 06.

Nyderlandų Transliavimo Fondui (*Nederlandse Omroepstichting: NOS*)²⁷, kuris leido transliuoti ir ne ramsčių programas. Be to, buvo pradėta formuoti politika jungtiniame spaudos ir transliavimo – vadinamajame žiniasklaidos (*media*) sektoriuje, išlaikant pliuralizmą. Taip menų srityje kokybė, o ne moralė tapo svarbiausiu kriterijumi, sprendžiant kurie menai ar menininkų organizacijos turėtų gauti finansavimą. Kokybės kriterijaus apibrėžtis buvo palikta patariamųjų struktūrų/komitetų prerogatyvai.

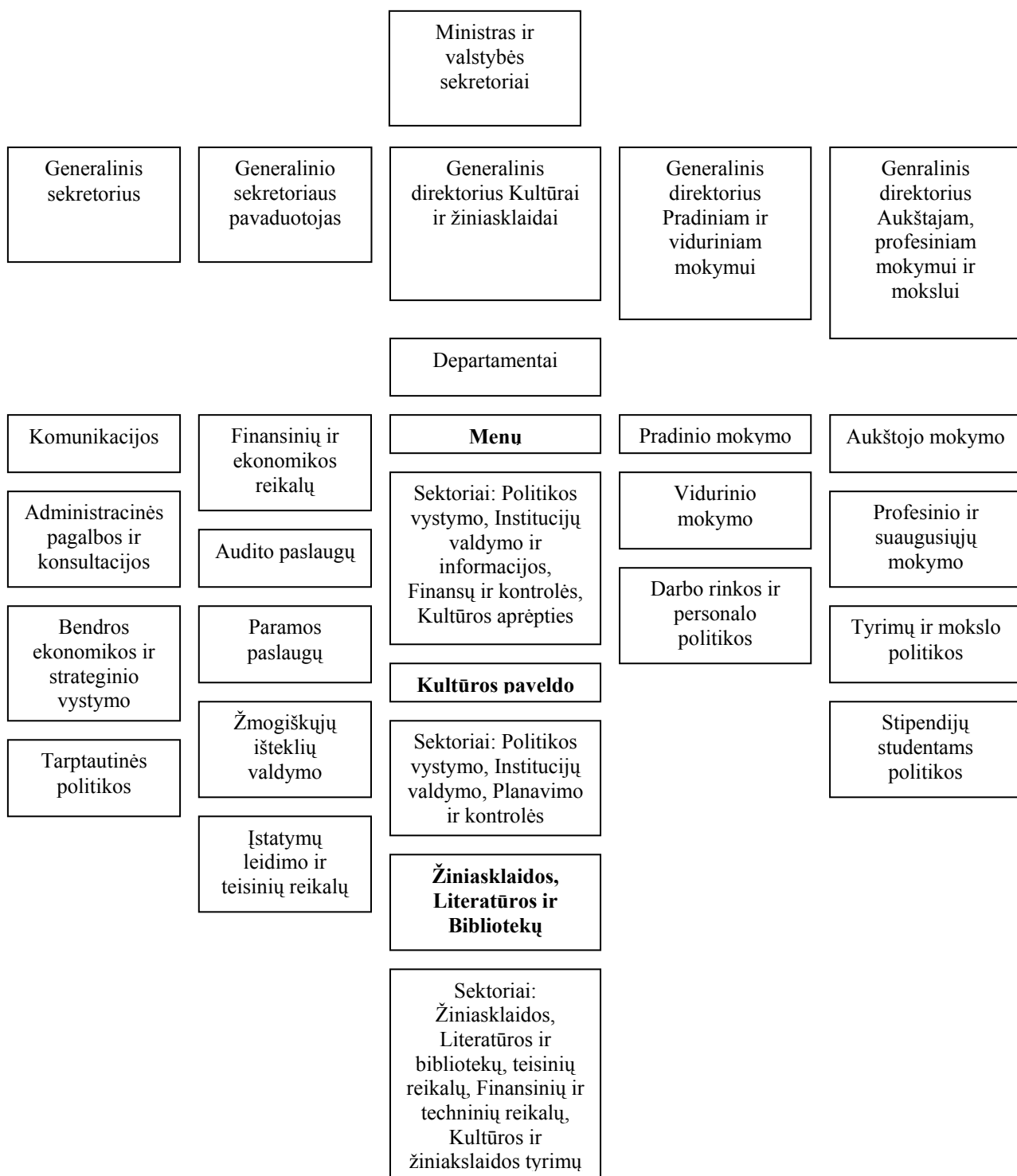
Besibaigiant 6-ajam dešimtmečiui socialinio aprūpinimo sistema vis dėlto nesukūrė lauktos nematerialios gerovės. Kultūra buvo dalis tos gerovės, todėl 1965 m. Švietimo, meno ir mokslo ministerija reformuota į dvi – Švietimo ir mokslo ministeriją ir Kultūros, rekreacijos ir socialinio darbo ministeriją. Įkūrus naująją ministeriją kultūros politika, buvo suvokiama kaip priemonė, įtakojanti visuomenės formavimąsi. Kultūra tapo kūrybingumo, struktūrinių pokyčių ir ribų tyrinėjimo sinonimu. Ministerija buvo pristatoma kaip „socialinė laboratorija“, kuri rūpinosi gyvenimo kokybe, dažniausiai tapatinama su viskuo kas inovatyvu ir eksperimentiška, kas nepaklausu. Tačiau 7-ajame dešimtmetyje akcentai keitėsi, ir „socialinis aktualumas“ tapo prioritetu kultūros politikoje. Todėl kai kurios kultūrinės iniciatyvos buvo remiamos ne dėl kokybės, o dėl to, jog jos atitiko įvairovės kriterijų arba buvo susiję su mažumomis. Taip po truputį kokybės kriterijus tapo antruoju, o įvairovės kriterijus tapo svarbiausiu. Socialinės gerovės aspektas tapo svarbiausiu kriterijumi formuojant ne tik kultūros politiką, bet ir kitas sritis.

8-ajame dešimtmetyje prastėjanti ekonominė padėtis privertė valdžią peržiūrėti savo vaidmenį visose srityse, taip pat ir kultūros. Politiniuose debatuose vis dažniau girdėjosi tokie terminai, kaip valstybės išlaidos, dereguliavimas, privatizacija ir reorganizacija. Decentralizavimo tendencijos ryškėjo visuose kultūros sektoriuose. Bibliotekų, vizualiųjų menų ir kultūrinio paveldo apsauga perduota vietinės valdžios savivaldybių kompetencijai, nacionaliniai muziejai reorganizuoti į savivaldžias institucijas, įkurti įvairūs kultūriniai fondai – visa tai sukūrė sąlygas efektyvesniam ir lankstesniam sprendimų priėmimui bei geresnei komunikacijai kultūros srityje. Skirstant paramą, kokybė ir profesionalumas buvo pripažinti svarbiausiais kriterijais. Valdžia suvokė, kad užtikrinti tinkamas sąlygas aukštos kokybės artistinei kultūrai buvo ir yra valdžios atsakomybė, netgi tuomet, kai visuomenei tai nėra labai įdomu. Tuo pačiu buvo stengiamasi pritraukti kuo daugiau privačių lėšų į muziejų ir scenos meno sritis. Šiuo laikotarpiu nuspręsta, jog kultūros politika turėtų būti planuojama ir peržiūrima kas keturis metus.

---

²⁷ Nyderlandų transliavimo fondas. Nederlandse Omroepstichting: NOS// <http://www.nos.nl/nos/voorpagina/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija

Šaltinis: Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. The Hague. Boekmanstudies: Amsterdam. 2006. P. 44.

1 pav. Nyderlandų Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijos struktūra 2006 m.

Ideja, kad viena ministerija turėtų rūpintis gerove valstybėje (įskaitant ir kultūrą) buvo vis labiau diskutuojama ir 1982 m. Kultūros, rekreacijos ir socialinio darbo ministerija reformuota į Gerovės, sveikatos ir kultūros reikalų ministeriją. Tačiau kai 1994 m. kultūros politika atskirta nuo sveikatos ir gerovės politikos buvo įkurta Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija (*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*)²⁸ (1 pav.).

Šiuo laikotarpiu pasikeitė ir požiūris į kultūrinių institucijų finansavimą, vyriausybė stengėsi įdiegti finansines skatinimo priemones. Kultūrinės organizacijos skatinamos tapti kuo labiau finansiškai nepriklausomomis, siekiančiomis patenkinti savo publikos ar auditorijos poreikius. Ypač buvo akcentuojama jaunų žmonių bei etninių mažumų auditorija. Be to, be viešųjų, labai skatinamos privačios iniciatyvos ir finansavimas.

2.2. Pagrindiniai kultūros politikos modelio principai ir elementai

8-ojo dešimtmečio viduryje kokybė ir įvairovė buvo raktiniai terminai kultūros politikoje. Kultūros Politikos Įstatyme (*Wet op het specifiek cultuurbeleid, 1993*)²⁹, pasirašytame ministro valstybės sekretoriaus, šie du kriterijai yra lygiareikšmiai. Didesnė įvairovė nebūtinai sukuria geresnę kokybę, o geresnė kokybė nebūtinai susieta su didesne įvairove. Kokybė šiuo atveju yra objektyvi sąvoka. Vadovaujantis kokybės principu, nėra atsižvelgiama į rinkos poreikį, mėgstamus ar nemėgstamus visuomenės, politinių ar ideologinių organizacijų projektus. Kokybės sąvoka ideologiškai ir politiškai yra neutrali. Sprendimas dėl finansavimo projektui ar iniciatyvai nėra priimamas remiantis kiek rėmėjų projektas jau turi.

Įvairovė yra terminas, reiškiantis menų, žanrų ir stilių įvairovę, regioninių formų ir verčių įvairovę, įvairius mėgstamus ir nemėgstamus dalykus. Įvairovės sąvoka yra daugiau paviršutiniška nei kokybės sąvoka. Tai dažniausiai susiję su įvairiomis kultūros formomis, kurios tenkina skirtingus viešuosius poreikius (skonius). Pastaraisiais metais kultūrinės įvairovės kriterijus sukėlė dar daugiau iššūkių Nyderlanduose, būtent, bandant patenkinti ir naujųjų emigrantų kultūros poreikius. 1999 m. valstybės sekretorius Rick van der Ploeg savo vadovavimo laikotarpiu siekė ne tik skatinti emigrantų kultūrą, jos finansavimą, bet ir sudominti, įtraukti pačius olandus į bendrus multikultūrinius projektus.

---

²⁸ Nyderlandų Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap// www.minocw.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

²⁹ Wet op het specifiek cultuurbeleid 1993// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=05583-002/session=022512211435153/action=javascript-result/javascript=yes>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

Vertinimas. Valdžios sena tradicija nevertinti kultūros turinio įgalino kultūros ekspertus įtakoti kultūros politikos formavimą. Bet kokios paraiškos vertinimą atlieka patariamąsios struktūros (suformuotos iš ekspertų) ne ministerijoje. Paraiškos finansavimui pagal Kultūros politikos dokumentą, vertinamos Kultūros tarybos. Taigi nei ministrai, nei valstybės tarnautojai nedalyvauja kultūros turinio vertinime, tačiau Kultūros Tarybos galios nėra visagalės. Ypač tai tampa akivaizdu, kai valdžia nepitaria Kultūros tarybos išvadoms ir rekomendacijoms (bet tokie atvejai pasitaiko labai retai)..

Kompetencijų paskirstymas. Čia svarbus yra subsidiarumo principas, kuriuo vadovaujantis sprendimai turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriuo jie yra veiksmingiausi. Jau 7-ajame dešimtmetyje valdžia stengėsi decentralizuoti finansavimą ne tik bibliotekų, menų, amatų ir muzikos mokyklų srityje, bet ir kultūrinio paveldo sektoriuje, kur finansavimo kontrolė perduota savivaldybėms. Tačiau to nepavyko įgyvendinti scenos menų srityje, nes meno institucijos ir menininkai labiau pasitikėjo centrinės valdžios kompetencija ir galiomis skirstant finansavimą. Todėl centrinė valdžia yra atsakinga už scenos menų pasiūlą, žinoma dėmesį atkreipiant į paklausą, o patalpų priežiūra bei auditorijos pritraukimas jau yra savivaldos rūpestis.

Politikos kūrimas ir jos įgyvendinimas. Čia taikomas modelis, žinomas kaip valdymas per ištiestos rankos atstumą, t.y. kultūros politikos formavimo ir paramos skirstymo bei administravimo funkcijos yra atskirtos. Laikantis šio principo politikos įgyvendinimo funkcija nepriskirta ministerijos kompetencijai. Nors subsidijos kasmet yra skiriamos kultūrinėms organizacijoms, gana nemaža dalis subsidijų tenka ir atskiriems projektams ar menininkams. Ir kadangi sprendimai dėl šių projektų neturi jokios politinės ar administracinės reikšmės, jie yra priimami finansavimo struktūrų (Kultūrinių Fondų) kompetencijos ribose. Patys Kultūriniai Fondai taip pat remiasi profesionalų nuomone. Fondų valdymo organai, paskirti ministro, dažniausiai savo sprendimus grindžia profesionalų ir ekspertų komiteto rekomendacijomis. Beje, šis komitetas yra suformuotas pačio fondo iniciatyva.

Centrinė valdžia siekia suteikti daugiau savarankiškumo kultūrinių institucijų valdyme, pavyzdžiui reformuojant nacionalinius muziejus į nepriklausomus ne pelno siekiančius vienetus. Šie pokyčiai leido muziejams lanksčiau ir savarankiškiau vykdyti savo veiklą. Rezultatai parodė, jog tokia muziejų vadyba daug efektyvesnė, o anksčiau egzistavęs valstybinis muziejų valdymo modelis nepasiteisino. Mažesnė centrinės valdžios kontrolė politikos įgyvendinime leido vyriausybei labiau koncentruotis biudžeto paskirstyme ir jo kontrolėje, nesprendžiant apie kultūros turinį ir formą.

Planavimas. Pagal Kultūros Politikos Įstatymo 3-ią straipsnį³⁰ Vyriausybė (Mokslo, kultūros ir švietimo ministerija) buvo įpareigota kas keturis metus pateikti abiemis Parlamento rūmams Kultūros politikos dokumentą apie įvykdytas ir planuojamas veiklas kultūros politikos srityje. Pamatas tokiam sprendimui buvo padėtas dar 1988 m. Menų plane (*Kunspenplan*). Keturių metų laikotarpis buvo pasirinktas siekiant įdiegti planavimo programavimo sistemą. Vadovaujantis tokia finansavimo sistema kultūros institucijos gali numatyti savo veiklas ilgam 4 metų laikotarpiui, žinant, kad šiuo laikotarpiu jos gaus finansavimą.

Kultūrinės institucijos, norėdamos gauti struktūrinę subsidiją keturių metų laikotarpyje turi pateikti paraišką metus prieš prasidedant kitam kultūros politikos finansavimo etapui. Tokia keturių metų finansavimo sistema leidžia ne tik apibrėžti realius ateities tikslus kitam periodui, bet ir padeda įvertinti praeitus laikotarpius. Kiekviename 4 metų plane yra sudaromas išlaidų ir pajamų biudžetas.

Dabartinis Kultūros Politikos dokumentas 2005-2008 m. “Daugiau nei aritmetika“ (*Meer dan de Som*)³¹ pristatytas valstybės sekretorės Medy van der Laan 2003 m. lapkritį akcentavo politinę atsakomybę už menus, kultūrinį paveldą bei žiniasklaidos sektorių. Jame akcentuojami trys pagrindiniai kultūros politikos objektai:

1. mažiau biurokratijos bei daugiau individualios atsakomybės kultūros sistemoje³². Jeigu institucijų administraciniai įsipareigojimai nėra proporcingi, jie turėtų būti sumažinti. Kur reikia, ryšiai tarp institutų ir Ministerijos bus supaprastinti. Mažiau biurokratijos turėtų atsispindėti ir sumažėjusiose išlaidose. Siekiant taupyti valstybės pinigus, paramos (kultūros infrastruktūros) institucijos turėtų vaidinti daug efektyvesnį vaidmenį;
2. daugiau ryšių ir sąveikų kultūriniame gyvenime;
3. kultūrinio faktoriaus visuomenėje stiprinimas.

Tačiau dėl augančio paraiškų skaičiaus bei didesnio valstybės subsidijų poreikio išsivystė diskusijos Parlamente, po kurių 2006 m. spalio 16 d. buvo nuspręsta, jog paraiškos iš smulkesnių kultūrinių institucijų nebebus finansuojamos pagal Kultūros politikos įstatymą, bet bus perduodamos Kultūriniais Fondams. O patys Kultūriniai Fondai bus reformuoti. Šiuo tikslu

---

³⁰ Wet op het specifiek cultuurbeleid 1993// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=05583-002/session=022512211435153/action=javascript-result/javascript=yes>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

³¹ Meer dan de Som: Beleidsbrief Cultuur 2004-2007// <http://www.minocw.nl/documenten/brief2k-2003-doc-51730.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 10 14.

³² Meer dan de Som: Beleidsbrief Cultuur 2004-2007. P. 4.// <http://www.minocw.nl/documenten/brief2k-2003-doc-51730.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 10 14.

Kultūros taryba įpareigota atlikti kultūrinio sektoriaus analizę, siekiant išsiaiškinti ir kultūros infrastruktūros stipriąsias bei silpnąsias puses.

2.3. Sprendimų priėmimas ir administravimo sistema

2.3.1 Regionų dinamika

Viešojo valdymo sistemą Nyderlanduose sudaro 3 lygiai: centrinė valdžia, provincijų valdžia ir savivalda. Sprendimai kultūros politikoje yra priimami vadovaujančių organų, prieš tai pasikonsultavus su oficialiaisiais patariamaisiais organais. Po viešųjų diskusijų sulaukiama parlamento pritarimo (arba ne).

Nors vyriausybė yra atsakinga tik už 1/3 visų išlaidų tenkančių kultūrai ir menams, vis dėlto ji yra pagrindinė teisės aktų, nuostatų, kultūros politikos programų rengėja³³. Svarbiausios kultūrinės institucijos kaip Karališkoji biblioteka (*Koninklijke Bibliotheek*)³⁴, Nacionalinis archyvas (*Het Nationaal Archief*)³⁵, Nyderlandų Kultūrinio Paveldo Institutas (*Instituut Collectie Nederland*)³⁶, didesni nacionaliniai muziejai bei visos švietimo ir mokslo įstaigos yra susijusios su centrine valdžia. Pagrindinė valdžios funkcija šiuo atveju, yra garantuoti šių institucijų aktyvią veiklą. Centrinė valdžia subsidijuoja keletą šimtų sceninio meno, vizualaus meno organizacijų, visų rūšių artistines iniciatyvas, kultūros infrastruktūros institutus bei ekspertizės centrus. Be meno ir kultūrinio paveldo, vyriausybė atsakinga ir už nacionalinę visuomeninio transliavimo sistemą.

Savivaldybės ir provincijos išleidžia apie 2/3 viso biudžeto, skirto menams ir kultūrai. Dauguma muziejų Nyderlanduose yra priklausomi nuo savivaldybių. Bibliotekos Nyderlanduose taip pat decentralizuotos, nes centrinė valdžia finansuoja tik jų ekspertizės centrus.

Debatai apie centrinės, regionų ir savivaldos valdžios lygmenų vaidmenų paskirstymą vyko nuo 7-ojo dešimtmečio pradžios. Buvo siekiama kuo daugiau atsakomybės ir galių (įskaitant kultūros politiką) perduoti vietinei valdžiai. Šios reformos tikslas – kuo didesnis efektyvumas bei skaidrumas skirstant finansavimą. Pagrindiniai reformos rezultatai buvo šie:

---

³³ Council of Europe /ERI Carts, “Compendium of cultural policies and trends in Europe, 8th edition”, 2007. Netherlands Cultural policy country profile. P. 4. // <http://culturalpolicies.net/down/netherlands.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 09 27.

³⁴ Koninklijke Bibliotheek// <http://www.kb.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

³⁵ Het Nationaal Archief// <http://www.nationaalarchief.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

³⁶ Instituut Collectie Nederland// <http://www.icn.nl/Dir003/ICN/CMT/Homepage.nsf/index2.html?readform>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

- centrinė valdžia atsakinga už nacionalinių muziejų, simfoninių orkestrų ir nacionalinių teatrų bei šokio kompanijų gyvavimą.
- provincijos rūpinasi kultūros paskirstymu, koordinavimu ir pasiūla provincijos lygmenyje.
- nepaisant mažo valstybinių muziejų skaičiaus, dauguma muziejų buvo perduoti savivaldybių atsakomybės sričiai, taip pat ir archyvai bei bibliotekos. Be to, savivaldybės rūpinosi kultūros programų sudarymu bei paslaugų ir patalpų priežiūra.

Tačiau praktiškai ši funkcijų atskyrimą įgyvendinti sekėsi gana sunkiai. Šiuo metu savivaldybės ir provincijos, kaip partneriai, dalyvauja daugelyje kultūros politikų programų. Nuo 1997 m. įgyvendinami bendros finansinės atsakomybės susitarimai tarp vyriausybės, provincijų bei miestų. Šie susitarimai apima 8 susitarimų partnerius, įskaitant tris didžiuosius miestus (Amsterdamas, Roterdamas ir Haga) ir 5 provincijų ir didesnių miestų klasterius (Centriniai Nyderlandai, Šiaurės Nyderlandai, Rytų Nyderlandai, Pietų Nyderlandai ir Vakarų Nyderlandai). Šių sutarčių pagrindu užtikrintas bendras centrinės valdžios ir savivaldybės finansavimas tokioms miestų kultūros institucijoms kaip Karališkasis Concertgebouw orkestras (*Concertgebouw*)³⁷, Nacionalinis olandiškasis baletas (*Het Nationale Ballet*)³⁸, Nyderlandų opera (*Het Muziektheater*)³⁹, Roterdamo filharmonijos orkestras (*Roterdams Philharmonisch Orkest*)⁴⁰, Ro teatras Roterdame (*Rotheater*)⁴¹.

Jeigu pažvelgtume į paskutiniuosius metus, aiškios centralizavimo ar decentralizavimo tendencijos neišvystume. Įvairiose srityse tai pasireiškė skirtingai, jeigu kultūrinio paveldo srityje pasireiškė visiškai decentralizavimas, tai pavyzdžiui scenos ir vizualiųjų menų srityje buvo ryškus centralizavimas.

³⁷ Concertgebouw// <http://www.concertgebouw.nl/cgb/live/Default.jsp>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

³⁸ Het Nationale Ballet// <http://www.het-nationale-ballet.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

³⁹ Het Muziektheater// <http://www.hetmuziektheater.nl/index-home-nl.php>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁴⁰ Roterdams Philharmonisch orkest./ <http://www.rpho.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁴¹ Rotheater// <http://rotheater.nl/Voorstellingen/p/18/playlist>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

2.3.2 Konsultavimas

Vyriausybė Nyderlanduose beveik visus sprendimus kultūros srityje priima prieš tai pasikonsultavusi su įvairiais nepriklausomų ekspertų komitetais. Ir taip daroma atsižvelgiant į du pagrindinius principus: vyriausybė formuoja politiką plačiąja prasme bei vyriausybė susilaiko nuo meno ir kultūros vertinimo.

Kultūros Taryba (*Raad vor Cultuur*)⁴² buvo įkurta 1995 m., jos pagrindinė funkcija – patarti. Į šį struktūrinį vienetą buvo apjungtos prieš tai veikę Menų Taryba (*Raad voor de Kunst*, įsteigta 1947 m.), Kultūros paveldo taryba (*Raad voor het Cultuurbeheer*), Žiniasklaidos sektoriaus taryba (*Mediaraad*) ir Bibliotekų bei informacinių paslaugų patariamoji taryba (*Raad van Advies voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging: RABIN*). Kultūros taryba konsultuoja ne tik kultūros politikos klausimais, bet ir vertina paraiškų, konkrečių projektų meninę reikšmę, jų biudžetus. Tačiau, oficialiai sprendimą priima valstybės politiniai tarnautojai, todėl nuo jų irgi priklauso ar bus atsižvelgta į Tarybos pateiktas rekomendacijas ar išvadas.

Patariamieji organai egzistuoja ir savivaldybių bei provincijos valdymo lygiuose, pavyzdžiui Roterdamo kultūros ir menų taryba (*Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur*)⁴³. Provincijos lygmenyje dažniausiai yra net kelios kultūros tarybos, kurių užduotis yra ne tik patarti, bet ir teikti nuolatinės konsultacijas, tarpininkauti bei vykdyti paramos ir viešojo informavimo iniciatyvas.

Valstybės sekretorius kultūrai nuolat laisvai sudaro išorės komitetus bei privačius konsultantus patarti įvairiais politiniais ar administraciniais klausimais. Pavyzdžiui 1980 m., buvo sudaryti specialūs komitetai konsultuoti dėl valstybės politikos teatro, šokio ir muzikos srityje. Šių patariamųjų organų darbo rezultatas – 1993 m. buvo pateiktas pranešimas dėl audiovizualinės produkcijos skatinimo Nyderlanduose, kuris įtakojo filmų sektoriaus reformą⁴⁴. Pastaruoju metu buvo suformuotos komisijos dėl šeimų ieškinių meno kūrinų gražinimui, kurie po antrojo pasaulinio karo atiteko Nyderlandų valstybei. O kai kuriais atvejais jie ir buvo gražinti tų žmonių šeimoms, kuriems jie priklausė (*Goudstikker* šeimos atvejis).

---

⁴² Raad voor Cultuur// <http://www.cultuur.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 09 27.

⁴³ Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur// <http://www.rrkc.nl/> prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁴⁴ Council of Europe /ERI Carts, “Compendium of cultural policies and trends in Europe, 8th edition”, 2007. Netherlands Cultural policy country profile. P. 7. // <http://culturalpolicies.net/down/netherlands.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 09 27.

2.3.3 Organizacijos, veikiančios kultūros srityje

Priėmus Kultūros Politikos Įstatymą įsigaliojo galimybė sukurti Kultūrinius Fondus (*Kultuur Fonds*) kiekvienai kultūros politikos sričiai. Fondai veikia kaip ne pelno siekiančios organizacijos. Vyriausybė jiems skiria pinigus ir numato sąlygas, pagal kurias jie turi dirbti. Subsidijų skyrimas deleguojamas fondo administracijai. O metinis biudžetas tvirtinamas Parlamento. Ministerija tik patvirtina fondo veikimo principus, žinoma prieš tai pasikonsultavusi su Kultūros Taryba. Ministras skiria Fondo administracijos narius, bei kontroliuoja jų veiklą (vertinimas atliekamas kas 4 metus). Fondas priimdamas sprendimą dėl konkretaus projekto ar iniciatyvos finansavimo irgi prieš tai konsultuojasi su nepriklausomais patariamaisiais organais.

Fondai veikia ne tik kaip subsidijų teikimo agentūros, bet atlieka skatinimo, verslumo bei iniciatyvos funkcijas. Jie turi užtikrinti menininkų nepriklausomybę ir finansinį stabilumą. Tačiau žinoma, kokybės kriterijus išlieka kertiniu aspektu ir subsidijų politikoje. Fondų indėlis meninėms institucijoms yra labiau pageidaujamas nei menininkų priklausomybė nuo valstybės paramos. Šiuo metu veikiantys fondai yra šie:

- Fondas Literatūrai (*Fonds for de Letteren, 1969*)⁴⁵; fondas skirsto dotacijas už olandų ir fryzų⁴⁶ grožinę literatūrą ir vertimus. Pagrindinis fondo tikslas – pagerinti Nyderlandų literatūros kokybę.
- Muzikos Kūrėjų Fondas (*Fonds voor de Scheppende Toonkunst, 1982*)⁴⁷; fondas remia individualius kompozitorius, taip skatindamas naujų šiuolaikinės muzikos, džiazos bei improvizuotos muzikos kūrinių atsiradimą
- Nyderlandų Vizualiųjų Menų, Dizaino ir Architektūros Fondas (*Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst: BKVB, 1987*)⁴⁸; fondas subsidijuoja menininkų kūrinius vizualaus meno, dizaino ir architektūros srityje.
- Olandiškosios Literatūros ir Vertimų Fondas (*Nederlands Literair Productie-en vertalingen Fonds: NLPVF, 1991*)⁴⁹; fondas skirsto subsidijas leidykloms, propaguoja originalios ir aukštos kokybės olandų ir fryzų grožinės literatūros produkciją ir vertimus.

---

⁴⁵ Fonds for de Letteren// www.fondsvoordeletteren.nl; prisijungimo laikas 2007 10 06.

⁴⁶ Fryzai – tauta, kalbant iviena iš germanų šeimos kalbų, gyvenanti Nyderlanduose, Vokietijoje, Danijoje.

⁴⁷ Fonds voor de Scheppende Toonkunst// www.fondsvoordescheppendetoonkunst.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁴⁸ Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst: BKVB// www.fondsbkvb.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁴⁹ Nederlands Literair Productie-en vertalingen Fonds: NLPVF// www.nlpvf.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

▪ Mondriaan Fondas (*Mondriaan Stichting, 1994*)⁵⁰; fondas atsakingas už vyriausybės politikos įgyvendinimą vizualaus meno platinimo ir įsigijimo srityje tiek Nyderlanduose, tiek užsienyje. Taip pat fondas teikia atsitiktines finansines dotacijas bei patarimus daugeliui institucijų ir projektų, bei skatina valstybės meno kolekcijų formavimą, marketingą, išvežimą, edukacinius projektus bei tyrimus.

▪ Nyderlandų Architektūros Fondas (*Stimuleringsfonds voor Architectuur, 1993*)⁵¹; fondas remia projektus, parodas, debatus, dizaino konkursus ir tyrimus architektūros srityje. Fondo tikslas – kelti architektūros kokybę, architektūros politikos efektyvumą bei bendrą architektūros klimatą.

▪ Olandų Filmų Fondas (*Nederlands Fonds voor de Film: NFF, 1993*)⁵²; fondas teikia subsidijas projektams ir iniciatyvoms filmų gamybos srityje, siekia praplėsti kokybės komponentą olandiškujų filmų gamyboje.

▪ Bibliotekų, skirtų silpnaregiams, Fondas (*Fonds voor het Bibliotheekwerk voor Blinden en Slechtienden, 1995*);

▪ Amatininkų ir scenos menų Fondas (*Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten, 2002*)⁵³; fondas teikia subsidijas įvairiems projektams, festivaliams, tarptautiniams turnė ir panašioms iniciatyvoms scenos menų srityje. Jis taip pat remia nacionalinės reikšmės menininkus mėgėjus.

▪ Scenos meno Programavimo ir Marketingo Fondas (*Fonds voor Podiumprogrammering en marketing: FPPM, 2001*)⁵⁴; fondo tikslas – skatinti įvairovę scenos mene bei didinti skirtingų socialinių grupių domėjimąsi scenos menu.

▪ Spaudos Fondas (*Bedrijfsfonds voor de Pres, 1974*)⁵⁵; fondas kartais teikia paramą dienraščiams ar žurnalams, siekdamas užtikrinti spaudos įvairovę, atlieka sektoriaus analizę bei įgyvendina media sektoriaus politikos priemones, susijusias su spauda.

---

⁵⁰ Mondriaan Stichting// www.mondriaanstichting.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁵¹ Stimuleringsfonds voor Architectuur// www.archfonds.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁵² Nederlands Fonds voor de Film: NFF// www.filmfund.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁵³ Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten// www.fapk.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁵⁴ Fonds voor Podiumprogrammering en marketing: FPPM// www.fppm.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁵⁵ Bedrijfsfonds voor de Pres// www.bedrijfsfondspers.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

- Olandų kultūrinio transliavimo propagavimo fondas (*Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties, 1988*)⁵⁶; fondas skatina meninių radijo ir televizijos programų gamybą, ypač akcentuodamas aukštos kokybės olandiškos kilmės programas.

- Specialių žurnalistinių projektų fondas (*Stichting Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten, 1990*)⁵⁷; fondas skatina aukštos kokybės tiriamąją žurnalistiką teikdamas vienkartinės finansinės dotacijas žurnalistams.

Artimiausiuose planuose yra ruošiamasi įkurti vieną Scenos menų fondą, sujungiant Amatininkų ir scenos menų fondą, Scenos menų propagavimo ir marketingo fondą bei Muzikos Kūrėjų fondą. Bet pirmiausia Kultūros taryba turi atlikti kultūros sektoriaus analizę ir pateikti savo nuomonę.

Tačiau kultūros srityje Nyderlanduose be valstybės įsteigtų fondų yra ir kiti kultūros paramos organizacijų modeliai – *tai privačios asociacijos ir fondai, „draugų bendruomenės“*, susiję su rėmimu (sponsoriavimu). Beje šios organizacijos turi gana senas tradicijas, nes jos susiformavo tada, kai valstybė dar nefinansavo kultūros ir meno. XIX a. pabaigoje privačios kompanijos bei verslininkai pradėjo prašyti valstybės paramos muziejams. Patys svarbiausi muziejai Nyderlanduose buvo įsteigti po 1860 m. Po antrojo pasaulinio karo, daugelis kultūros institucijų buvo subsidijuojamos valstybės, tačiau gyvavo ir tos, kurios buvo finansuojamos verslo sektoriaus (kur tarybos nariai – verslininkai). Kartu jie suformavo valdymo struktūrą, vadinamą „*stichting*“ (ne pelno fondą). O besibaigiant XX a. šių tipų organizacijos tapo aktualiomis dėl šių priežasčių:

- buvo ieškoma naujų vadybos modelių kaip alternatyvų vietoj valstybinio kultūrinių institucijų valdymo modelio. 9-ajame dešimtmetyje nacionaliniai muziejai buvo privatizuoti, t.y. tapo fondais su autonomine valdymo sistema. Toks pokytis šiuo metu diegiamas ir savivaldybėms priklausančiuose muziejuose. Bet, meno kolekcijos bei pastatai priklauso valstybei.
- Kultūrinėms institucijoms tapo aktualu ieškoti papildomo finansavimo, verslo organizacijos ir verslininkai nėra linkę taip parastai dovanoti pinigų valstybei, todėl teisinis privačios organizacijos statusas muziejams tapo priimtinesnis.

---

⁵⁶ Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties// www.stimuleringsfonds.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁵⁷ Stichting Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten// www.fondsbijs.nl; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

- Perėjimas nuo valstybės institucijos į savarankišką (nors ir dalinai subsidijuojamą) kultūros fondą taip pat pakeitė vertybinį požiūrį, nes šios organizacijos tapo labiau socialiai atsakingomis.

Privatūs fondai ir asociacijos, pavyzdžiui Princo Bernhardo Kultūros fondas (*Prins Bernhard Cultuurfonds*)⁵⁸ arba Rembranto Asociacija (*De Vereniging Rembrandt*)⁵⁹, savo nuostatuose kalba apie specifinius socialinius ir kultūrinius tikslus. Beje, tokios organizacijos, pretenduoja į dovanojimo ir paveldėjimo mokestinę lengvatą.

Daugelis subsidijuojamų kultūrinių institucijų turi draugų asociacijas kaip privačias paramos struktūras. Tokių organizacijų pajamas sudaro narystės mokesčiai, dovanos, palikimai bei, žinoma, savanorystės iniciatyvos. Verslo kompanijų rėmimas (sponsoriavimas) yra kitas kultūros institucijų finansavimo būdas, kuris kasmet vidutiniškai pateikia apie 50 mln. eurų⁶⁰.

2.4. Pagrindinės teisinės nuostatos

2.4.1. Teisės aktai

Yra keletas rūšių teisinių aktų, kurie įtakoja kultūros sritį, pradedant nuo pačių esminių teisės aktų, tokių kaip *Konstitucija*, ir baigiant labai specifiniais įstatymais, susijusiais su kultūra.

Nyderlandų Konstitucijoje (*Grondwet*)⁶¹ yra du straipsniai susiję su kultūra:

1. 22 straipsnio 1 dalis, kurioje teigiama, kad valdžia yra įgaliota sukurti palankias sąlygas kultūros vystymuisi visuomenėje;
2. 7 straipsnis, kuriuo saugoma spaudos laisvė.

Kitas kertinis teisės aktas apibrėžiantis kultūros politiką – *Kultūros Politikos Įstatymas* (*Wet op het specifiek cultuurbeleid*)⁶² įsigaliojo nuo 1993 m. balandžio 16 d. Jame buvo apibrėžtos

---

⁵⁸ Prins Bernhard Cultuurfonds// <http://www.prinsbernhardcultuurfonds.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁵⁹ De Vereniging Rembrandt// <http://www.verenigingrembrandt.nl/intro4.html>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁶⁰ Council of Europe /ERI Carts, “Compendium of cultural policies and trends in Europe, 8th edition”, 2007. Netherlands Cultural policy country profile. P. 40.// <http://www.culturalpolicies.net/own/netherlands.pdf>; prisijungimo laikas 2007 09 27.

⁶¹ Grondwet// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=23995-002/session=056425828694633/action=javascript-result/javascript=yes>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁶² Wet op het specifiek cultuurbeleid 1993// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=05583-002/session=022512211435153/action=javascript-result/javascript=yes>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

ir ministro atsakomybės sritys, t.y. ministras (arba atsakingas valstybės sekretorius) privalo sukurti sąlygas kultūros veikloms, jų vystymui bei užtikrinti geografinį, socialinį kultūros pasiskirstymą. Žinoma, jis turi vadovautis kokybės ir įvairovės principais. Prie šio įstatymo pridedamame aiškinamajame rašte nurodomos ir sritys, kurias turi apimti ministro formuojama kultūros politika: menai, muziejai, kultūrinis paveldas, archyvai, žiniasklaida, bibliotekos bei tarptautiniai ryšiai šiose srityse.

Atsakomybės paskirstymas tarp centrinės valdžios, provincijų ir savivaldybių nėra reglamentuotas. Yra tik keli įstatymai – *Paminklų ir archeologinių vietų įstatymas (Monumentenwet, 1988)*⁶³, *Viešųjų įrašų įstatymas (Archiefwet, 1995)*⁶⁴ bei *Menininkų darbo ir pajamų įstatymas (Wet Werk en Inkomen Kunstenaars, WWIK, 2004)*⁶⁵, kuriuose apibrėžtos specifinės savivaldybių ir provincijų užduotys ir kompetencijos. Taip savivaldybės turi pakankamai daug laisvės vystyti savąją kultūros politiką ir jos kryptis. Tačiau, valstybės sekretorius kultūrai prieš pateikdamas parlamentui kultūros politikos dokumentą ketveriems metams, turi jį suderinti su provincijomis bei savivaldybėmis.

Valstybinis finansavimas menui yra reglamentuojamas keliuose įstatymuose. Pirmiausia tai *Kultūros Politikos Įstatymas (Wet op het specifiek cultuurbeleid)*, kuris buvo pagrindas formuojant legalų pagrindą kultūros politikai Nyderlanduose ir pagal kurį numatyta valstybės subsidijų sistema. Taip pat tai reglamentuota ir *Paminklų ir archeologinių vietų įstatyme (Monumentenwet, 1988)*, *Viešųjų įrašų įstatyme (Archiefwet, 1995)* bei *Žiniasklaidos įstatyme (Mediawet, 1987)*⁶⁶. Šie įstatymai apibrėžia 3 finansavimo kryptis:

- subsidijos institucijoms, kurios sudaro didžiausią subsidijų dalį, skiriamos kas 4 metus, vadovaujantis Kultūros Politikos Dokumento nustatyta sistema;
- subsidijos projektams ir specifinės subsidijos. Ministerija jas paskirsto per įsteigtus įvairius Kultūros Fondus. *Kultūros Politikos įstatymo* 9 straipsnis įpareigoja ministrą sukurti fondus kultūros ir meno finansavimui bei numatyti jų biudžetą, kuris vadovaujantis *Biudžeto įstatymu (Begrotingswet)* turi būti patvirtintas parlamento. Fondai valdomi vadovaujantis ištiestos rankos valdymo principu.

---

⁶³ Monumentenwet, 1988// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=24564-002/session=064829412922256/action=javascript-result/javascript=yes>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁶⁴ Archiefwet, 1995// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=01099-002/session=058769391170487/action=javascript-result/javascript=yes>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁶⁵ Wet Werk en Inkomen Kunstenaars, 2004// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Wet%20werk%20en%20inkomen%20kunstenaars>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁶⁶ Mediawet, 1987// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Mediawet>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

➤ ir ilgojo laikotarpio finansavimas, kuris iš principo yra galimas (vadovaujantis ES teisės aktais).

Pagrindiniai įstatymai (taip pat ir socialinės apsaugos įstatymai), galiojantys verslininkams, taip pat taikomi ir menininkams. *Nyderlandų nedarbingumo draudimo įstatyme (Werkloosheidswet, 1986)*⁶⁷ išimtis yra taikoma laisvai samdomiems menininkams, kur jiems reikalavimai dėl nedarbingumo laikotarpio yra daug švelnesni.

*Autorinių teisių įstatymas (Auteurswet, 1912)*⁶⁸ priimtas dar 1912 m., apėmė literatūros, mokslo ir meno sritis. 1993 m. jis buvo papildytas *Gretutinių teisių įstatymu (Wet op de Naburige Rechten, 1993)*⁶⁹, kur sritys buvo praplėstos iki scenos meno, muzikos ir filmų gamybos bei transliavimo organizacijų. Autorinių teisių organizacija (*Stichting reprorecht*)⁷⁰ nuo 1988 m. yra atsakinga už autorinių mokesčių surinkimą ir šių įstatymų įgyvendinimo priežiūrą. Nyderlanduose pagrindinė atsakomybė už autorines teises ir politiką šioje srityje priklauso Teisingumo ministerijai⁷¹. Tačiau autorinės teisės labai dažnai turi sąsajų su menu ir kultūra bei ekonomika, todėl Ekonomikos reikalų ministerija bei Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija taip pat turi tam tikrų atsakomybių šiose srityse, todėl dirba kartu su Teisingumo ministerija. O politikos formavimas autorinių teisių srityje dabar jau priklauso nuo Europos Sąjungos direktyvų ir reikalavimų.

*Duomenų apsaugos įstatymas (Databankenwet, 1999)*⁷² Nyderlanduose buvo priimtas 1999 m., daugiau kaip autorinių teisių reglamentavimo praplėtimas.

Nyderlanduose taikomas 3 tarifų Pridėtinės vertės mokestis: 19 proc., 6 proc. ir 0 proc. Europos Sąjungos teisės aktai leidžia valstybėms narėms taikyti žemesnį tarifą renginių bilietams, teatrams, cirkams, pramogų parkams, koncertams, muziejų bilietams, zoologijos parkams, kino teatrams, parodoms ir panašioms kultūriniais renginiams bei patalpoms. 1993 m. Nyderlanduose buvo sumažintas pridėtinės vertės mokesčio tarifas kino teatrų, viešųjų muziejų, teatrų ir koncertų

---

⁶⁷ Werkloosheidswet, 1986// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Werkloosheidswet>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁶⁸ Auteurswet, 1912// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Auteurswet%201912/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁶⁹ Wet op de naburige rechten, 1993// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Wet%20op%20de%20naburige%20rechten>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁷⁰ Stichting reprorecht// <http://www.reprorecht.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁷¹ Ministerie van Justitie// <http://www.justitie.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁷² Databankenwet, 1999// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Databankenwet>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

bilietams. Taip pat dotacijos, skirtos pagal *Kultūros Politikos Įstatymą* bei Ministerijos įsteigtų Kultūrinių Fondų dotacijos apmokestinamos nuliniu pridėtinės vertės mokesčio tarifu.

Dar 2002–2003 m. kultūros politikos darbotvarkėje buvo svarstomas privataus dovanojimo klausimas, tiksliau jo skatinimas per fiskalines priemones. Šių diskusijų rezultatas – privatūs asmenys ar verslininkai, dovanojantys pinigų ar meno darbų kultūrinėms institucijoms (muziejams, scenos meno kompanijoms) ar kultūriniam fondams, apmokestinami 0 proc. dovanojimo mokesčiu. Žinoma, yra keliami tam tikri reikalavimai (meno darbai turėtų būti nacionalinės ar regioninės vertės, bei skirti tenkinti viešąjį poreikį).

Kita iniciatyva – 1999 m. Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija kartu su Ekonomikos reikalų ministerija sutarė įteisinti mokestinę lengvatą privatiems investuotojams, norintiems investuoti į kino gamybos sektorių. Buvo tikimasi, jog tai paskatins privačius investuotojus ir kultūrinės institucijas bei sukurs pelno grąžą. Nors praktiškai buvo remiami populiarūs filmai, bet ne meniški ar dokumentiniai filmai, vis dėlto patys filmų gamintojai labai sveikino tokį žingsnį, nes situacija kino sektoriuje gerėjo. Nors 2003 m. Vyriausybė buvo nusprendusi nutraukti šios priemonės įgyvendinimą, nes iš principo tai buvo trumpalaikio poveikio priemonė, tačiau Parlamento dėka 2004 m. ministrų kabinetas priėmė sprendimą tęsti šios priemonės įgyvendinimą.

2006 m. vienas iš Nyderlandų bankų Triodos Bank pristatė pirmą kultūros investicijų fondą, kuris buvo akredituotas ir pripažintas vyriausybės pagal Kultūrinių projektų finansinius nuostatus (*Fiscale Regeling Cultuurprojecten 2004*)⁷³. Šios privačios-viešos iniciatyvos dėka verslininkai gali skolintis mažesnėmis palūkanų normomis bei suteikiama galimybė investuoti į fondą, kuris remia kultūrą.

2.4.2. Kultūros politikos planavimo dokumentai

*Kultūros politikos įstatymas (Wet op het specifiek cultuurbeleid)*⁷⁴, įsigaliojęs 1993 m. balandžio 16 d. yra kertinis teisės aktas Nyderlandų kultūros politikoje. Jis apibrėžia daug kultūros politikos aspektų. Šio įstatymo reikėjo siekiant teisiškai įtvirtinti vyriausybės subsidijas provincijoms ir savivaldybėms bei kultūros fondams. Be to, jame reglamentuojama ketverių metų kultūros politikos programavimo sistema, jame apibrėžiamos ir ministro funkcijos. Vadovaujantis šiuo įstatymu ministras (arba ministro sprendimu įgaliotas valstybės sekretorius) privalo sukurti

⁷³ Triodos Bank introduceert belastingvrij cultureel beleggen. 7 september 2006// http://www.triodos.nl/nl/whats_new/latest_news/press_releases/244623; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁷⁴ Wet op het specifiek cultuurbeleid// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Wet%20op%20het%20specifiek%20cultuurbeleid>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

palankias sąlygas kultūros ekspresijų reiškimuisi bei jos paskirstymui ne tik geografiškai, bet ir socialiai. Aiškinamajame šio įstatymo rašte numatytos ir kuruojamos kultūros sritys: menai, muziejai, paveldas, archyvas ir viešieji įrašai, žiniasklaida, bibliotekos bei tarptautiniai ryšiai šiose srityse. Šios sritys apibrėžiamos ir numatoma politika detalizuojama *Kultūros politikos dokumente (Cultuurnota)* keturiems metams.

Pirmuoju Kultūros politikos dokumentu 1993-1996 m. „Investavimas į kultūrą“ (*Investeren in Cultuur*)⁷⁵ buvo suformuoti kultūros ir žiniasklaidos priemonių politikos rėmai.

Vėlesniu 1997-2000 m. Kultūros Politikos Dokumentu, kultūros politika buvo dar labiau integruota, tai ne dokumentų rinkinys atskiriems sektoriams, o apibrėžta bendra kultūros politika⁷⁶.

2001-2004 m. Kultūros Politikos Dokumentas „Kultūra kaip konfrontacija“ (*Cultuur als Confrontatie*) pristatytas valstybės sekretoriaus Van der Ploeg dar daugiau dėmesio skyrė bendriems principams. Nustatyti tokie Vyriausybės prioritetai:

- kultūrų įvairovė. Šis prioritetas tapo labai svarbiu Nyderlandų multikultūrinėje visuomenėje.
- auditorijos pasiekiamumas, susijęs su platesnės, įvairesnės publikos pritraukimu.
- kultūros verslumas. Griežtas valstybės ir komercinės rinkos atskyrimas nebėra toks aktualus. Subsidijomis siekiama ne tik sureguliuoti kultūrinę rinką, bet ir pagerinti populiariosios kultūros meninį turinį, o aukštos meninės vertės performansus padaryti dar populiariesnius. Kultūros verslumas turėtų padidinti galimybes pasiekti multikultūrinę, įvairesnę auditoriją.

Kultūros Politikos dokumentas 2003-2006 m. „Daugiau nei aritmetika“ (*Meer dan de Som*)⁷⁷, pristatytas valstybės sekretorės Medy van der Laan 2003 m. lapkritį, akcentavo politinę atsakomybę už menus, kultūrinį paveldą bei žiniasklaidą. Jame akcentuojami trys pagrindiniai kultūros politikos objektai:

1. mažiau biurokratijos bei daugiau individualios atsakomybės kultūros sistemoje⁷⁸. Jeigu institucijų administraciniai išpareigojimai nėra proporcingi, jie turėtų būti sumažinti. Kur reikia, ryšiai tarp institutų ir Ministerijos supaprastinti. Mažiau biurokratijos turėtų

---

⁷⁵ Cultuurnota 1993-1996: *Investeren in Cultuur*

⁷⁶ Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. The Hague. Boekmanstudies: Amsterdam. 2006. P. 51.

⁷⁷ Meer dan de Som: Beleidsbrief Cultuur 2004-2007// <http://www.minocw.nl/documenten/brief2k-2003-doc-51730.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 10 14.

⁷⁸ Meer dan de Som: Beleidsbrief Cultuur 2004-2007. P. 4// <http://www.minocw.nl/documenten/brief2k-2003-doc-51730.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 10 14.

atsispindėti ir sumažėjusiose išlaidose. Siekiant taupyti valstybės pinigus, paramos (infrastruktūros) institucijos turėtų vaidinti daug efektyvesnį vaidmenį kultūros sektoriuje. Be to, tikimasi, jog nuo 2005 m. valstybės išlaidos kultūrai ir menams ims mažėti.

2. daugiau ryšių ir sąveikų kultūriniame gyvenime. Propaguotina sąveika tarp jaunų talentingų menininkų ir patyrusių, tarp regioninių teatrų ir pirmaujančių, tarp menininkų ir potencialių meno vartotojų, tarp muziejų ir viešųjų bibliotekų. Be to, siekiama išsiaiškinti ar tikrai kultūrinės paslaugos vienodai paskirstomos ir nėra jų koncentracijos.
3. kultūrinio faktoriaus visuomenėje stiprinimas. Naujos iniciatyvos ir naujos sąjungos turėtų užtikrinti kultūros svarbumą ir kitose viešosios politikos srityse. Ypač akcentuotinas ryšys tarp kultūros ir ekonomikos bei kūrybinių industrijų (erdvių) skatinimas. Be to, kultūros sektorius gali suteikti papildomų darbo vietų bei pritraukti pramoninius verslininkus.

Tačiau dėl augančio paraiškų skaičiaus bei valstybės subsidijų poreikio išsivystė diskusijos parlamente, kurių rezultate buvo priimtas sprendimas reorganizuoti kultūrinės institucijas ir Kultūrinius Fondus, išskiriant pagrindines kultūros infrastruktūros organizacijas, ko pasekoje Kultūros Taryba įpareigota atlikti kultūrinio sektoriaus analizę, ir ypač kultūros infrastruktūros analizę.

Kultūros politikos dokumente 2005-2008 m.⁷⁹ yra tęsiama dar 2003 m. pradėta reforma, bei ypač atkreipiamas dėmesys į:

- miesto/regioninę dinamiką,
- tarptautinę kultūros politiką,
- paramos infrastruktūrą,
- kultūros įvairovę,
- e-kultūrą.

2.5. Finansavimo sistema

Vadovaujantis Nyderlandų teisiniais aktais yra išskiriamos tokios valstybės subsidijos:

- subsidijos institucijoms;
- subsidijos projektams;

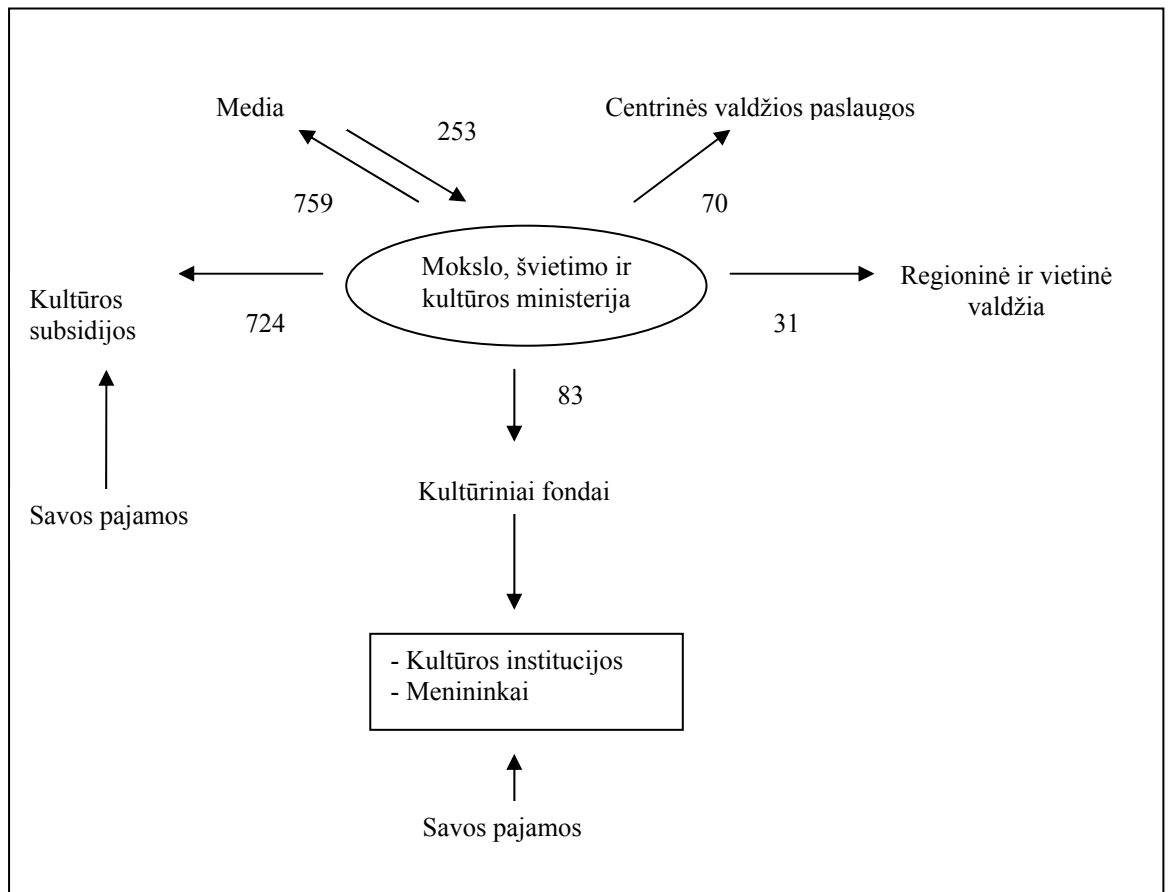
---

⁷⁹ Cultuurnota 2005-2008. OCW.// http://www.cultuurnota.nl/extra_rubrieken/index_xtr_cn0508.html; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

➤ ypatingosios (ilgo laikotarpio) subsidijos.

Didžiausią subsidijų dalį sudaro subsidijos kultūrinėms institucijoms, skiriamos kas keturis metus. 2006 m. jų dydis siekė net 724 mln. eurų (1 pav.). Beje, reikia paminėti, kad kai kurios kultūrinės institucijos didžiuosiuose miestuose pagal sudarytas administracines sutartis gauna finansavimą tiek iš centrinės valdžios, tiek iš savivaldybių. Trumpo laikotarpio subsidijos bei subsidijos atskiriems projektams ar menininkams paskirstomos per Kultūrinius Fondus. Patys Fondai subsidijuojami kas metus.

Provincijos bei vidutinio dydžio savivaldybės gauna ypatingas (ilgo laikotarpio) subsidijas pagal atskiras programas, pavyzdžiui pagal patvirtintą Vizualiųjų menų ir dizaino schemą, šios subsidijos teikiamos metams. Aiškesnė finansinių srautų judėjimo tendencija pateikta 1 paveikslėlyje.

Šaltinis: Key figures 2002-2006. Education, Culture and Science in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science.P.124.// http://www.minocw.nl/documenten/KEYFIGURES2002_2006.pdf; prisijungimo laikas: 2007 09 26.

1 pav. Finansiniai srautai kultūros ir žiniasklaidos srityje 2006 m. mln. eurų

Platus kultūros pasiūlos propagavimas bei kultūros vartojimo augimas matyti pažvelgus į scenos menų lankymo lygį – beveik 3 mln. lankytojų per metus (2 lentelė).

2 lentelė. Pagrindiniai Nyderlandų kultūros sektoriaus rodikliai 2002-2006 m.

	2002	2003	2004	2005	2006
1	2	3	4	5	6
Scenos menų lankymas (tūkst.)	3,016	3,245	3,118	2,859	--
Subsidijuojamų muziejų lankymas (tūkst.)	5,709	5,150	4,919	5,115	--
Visuomeninio transliuotojo populiarumas (proc.)	37,8	36,6	38,5	35,0	33,9
Subsidijuojamų muziejų skaičius	28	28	28	28	28
Kultūrinių institucijų skaičius	171	170	170	191	--
Bibliotekų skaičius	1,125	1,123	1,123	-	--
Valstybės išlaidos (mln. eurų)					
Bendros išlaidos kultūrai ir žiniasklaidai	1,535.4	1,549.4	1,672.2	1,732.7	1,691.3
Išlaidos menams	297,0	298,4	294,8	303,1	313,0
Iš jų:					
Vizualiems menams, architektūrai ir dizainui	45,6	44,9	41,8	43,2	51,5
Filmams	10,5	11,5	11,4	14,8	24,0
Scenos menams	174,5	179,8	180,1	184,5	176,7
Mėgėjų menui ir meno edukaciniams projektams	23,7	24,5	29,0	26,4	26,9
Kitoms subsidijoms meno srityje	42,7	37,6	32,5	34,2	33,9
Išlaidos literatūrai ir bibliotekoms	39,1	40,9	39,0	42,3	45,2
Išlaidos žiniasklaidai	881,3	880,7	867,5	845,0	758,5
Išlaidos kultūros vadybai	227,1	229,5	267,0	371,6	396,8
Iš jų:					
Muziejų	141,4	140,6	157,7	166,2	152,5
Istorinių pastatų ir paminklų	77,9	80,3	101,4	175,7	213,1
Archeologijai	4,2	4,8	4,3	3,3	3,3
Archyvams	3,6	3,9	3,7	26,4	27,9
Išlaidos kultūriniam fondams	74,4	77,6	82,7	81,4	82,5
Kitos išlaidos	16,5	22,3	25,9	17,6	25,6
Valstybės pajamos (mln. eurų)					
Bendros pajamos iš kultūros ir žiniasklaidos	227,1	256,6	275,3	353,9	265,0
Kultūros valdymo pajamos	2,4	0,2	14,6	111,1	8,7
Pajamos iš žiniasklaidos	222,2	253,6	259,3	239,0	252,9
Kitos pajamos	2,6	2,8	1,3	3,8	3,4

Šaltinis.: Key figures 2002-2006. Education, Culture and Science in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science.// http://www.minocw.nl/documenten/KEYFIGURES2002_2006.pdf; prisijungimo laikas: 2007 09 26.

Tai įgyvendino net 191 kultūros institucija. O Ministerijos išlaidos scenos menams 2005 m. siekė beveik 177 mln. eurų. 2005 m. 28 subsidijuojami muziejai sulaukė net 5,1 mln. lankytojų, kai šie muziejai 2005 m. gavo 166 mln. dydžio valstybės subsidijų. Tam tikra išlaidų kultūrai augimo tendencija buvo pastebima iki 2005 metų, tačiau bendras Nyderlandų ekonomikos augimo tempų sulėtėjimas privertė mažinti ir valstybės išlaidas kultūrai, taigi ir 2006 m. ši mažėjimo tendencija ima ryškėti. Beje, tai daugiausia buvo daroma savivaldybių lygmeniu⁸⁰. O didžiausias valstybės pajamų kultūroje šaltinis 2002-2006 m. laikotarpiu yra žiniasklaidos sektorius.

3 lentelėje pavaizduotos valstybės išlaidos kultūrai pagal valstybės valdymo lygius (centrinės valdžios, provincijų ir savivaldybių). Ir, kaip matyti, bendros finansavimo proporcijos išlieka stabilios. O didžioji valstybės išlaidų kultūrai dalis, net 62 proc., tenka savivaldybėms.

3 lentelė. Centrinės valdžios, provincijų ir savivaldybių išlaidos kultūrai (mln. eurų) 2002-2004 m.

Valdžios lygmuo	2002		2003		2004	
	Iš viso	Procentas nuo visų išlaidų	Iš viso	Procentas nuo visų išlaidų	Iš viso	Procentas nuo visų išlaidų
Visi lygiai	2449	100	2603	100	2661	100
Valstybė	734	30	752	30	743	29
Provincijos	201	8	224	8	208	9
Savivaldybės	1514	62	1627	62	1653	62

Šaltinis: Nyderlandų statistika. Centraal Biuro voor de Statistiek. (CBS)// <http://www.cbs.nl/en-GB/default.htm>; prisijungimo laikas: 2007 09 26.

Didžiausias išlaidų dydis tiek provincijų, tiek centrinės valdžios lygiu tenka žiniasklaidos sektoriui. O savivaldybės daugiausia išleidžia bibliotekoms ir kultūriniam paveldui (4 lentelė).

4 lentelė. Centrinės valdžios, provincijų ir savivaldybių išlaidos kultūrai (mln. eurų) 2004 m.

	Iš viso	Valstybė	Provincijos	Savivaldybės	Jungtinis finansavimas
Menai	1340	358	91	860	31
Kultūrinis paveldas	769	316	68	369	16
Bibliotekos	552	69	48	424	10
Žiniasklaida	996	867	119	10	0
Iš viso	3657	1610	326	1663	57

Šaltinis: Nyderlandų statistika. Centraal Biuro voor de Statistiek (CBS)// <http://www.cbs.nl/en-GB/default.htm>; prisijungimo laikas: 2007 09 26.

⁸⁰ Council of Europe /ERI Carts, “Compendium of cultural policies and trends in Europe, 8th edition”, 2007.

Netherlands Cultural policy country profile.P. 36// <http://www.culturalpolicies.net/down/netherlands.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 09 27.

3. KULTŪROS POLITIKOS KRYPTYS NYDERLANDUOSE

3.1. Tarptautinė kultūros politika

Globalizacija, auganti migracija, žmonių mobilumas, visuomenės informavimo priemonių vystymasis bei Europos integracija priverčia suvokti, jog reikia megzti ryšius su kitomis kultūromis bei leisti užsieniečiams susipažinti su olandiškąja kultūra bei menais. Olandų indėlis tarptautiniams kultūros renginiams dažniausiai yra labai gerai vertinamas, todėl Nyderlandai atrodo pakankamai inovatyvūs. Kaip ir visame pasaulyje taip ir Nyderlanduose menas labai priartėjo prie socialinio konteksto, todėl Nyderlanduose buvo neišvengiami pokyčiai įvairiose srityse, taip pat ir tarptautinėje kultūros politikoje, būtent – ją pertvarkant.

8-ajame dešimtmetyje tarptautinė kultūros politika pirmiausia siekė stiprinti olandiškosios kultūros statusą tarptautinėje plotmėje. 9-ajame dešimtmetyje jau buvo akcentuojamas kooperavimasis kultūros srityje, t.y. ne tik propaguojant žmonių supratimą, bet kartu ir paaiškinant Nyderlandų atvejį. Dabartinė Nyderlandų tarptautinė politika, kuri yra ir integrali valstybės užsienio politikos dalis, apima 4 tikslus:

1. Nyderlandų kultūros pristatymas užsienyje.
2. Nyderlandų kultūros praturtinimas bendradarbiaujant su kitomis kultūromis bei menininkais iš užsienio.
3. Nyderlandų meninių ir kultūrinių praktikų kokybės bei tinkamumo patikrinimas pagal tarptautinius kriterijus.
4. Kultūrinio paveldo, kuriuo dalijamasi su kitomis valstybėmis, apsauga.

Nors šie tikslai išlieka pagrindinėmis tarptautinės kultūros politikos gairėmis, pastaraisiais metais vis daugiau dėmesio kreipiama į olandų kultūros propagavimą užsienyje. 2006 m. gegužę valstybės sekretorius kultūrai ir valstybės sekretorius užsienio reikalams kartu paskelbė sieksią, kad olandų kultūra būtų labiau atpažįstama tarptautinėje plotmėje pristatydami Politikos dokumentą "Krypties nustatymas. Daugiau sanglaudos tarptautinėje kultūros politikoje" (*Koers Kiezen. Meer samnehang in het internationaal cultuurbeleid*)⁸¹. Siekiant kuo didesnio skaidrumo ir efektyvumo, buvo labai aiškiai atskirta praktinė ir strateginė tarptautinės kultūros politikos pusė, taip pat ir finansine prasme. Praktinė prasme bendri projektai, bendradarbiavimo produktai tarp Nyderlandų ir užsienio menininkų ar kultūrinių organizacijų ir toliau bus finansiškai remiami bei skatinami. O

---

⁸¹ Koers Kiezen. Meer samnehang in het internationaal cultuurbeleid. 10 mei 2006.// <http://www.minocw.nl/documenten/19125a.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

strategine prasme akcentuojamas ryšys tarp nacionalinės ir tarptautinės kultūros politikos, pavyzdžiui tokios nacionalinės temos kaip „kultūra ir ekonomika“ bei „kultūros įvairovė“ turi būti taikomos ir tarptautinės kultūros politikos programose. Dėl ribotų valstybės pajamų, nuspręsta koncentruotis į keletą šalių ir regionų, atsižvelgiant į jų kultūros reikšmę Nyderlandams bei vietinės kultūros lygį ir kokybę, o ne prioritetines šalis, kaip buvo nustatyta anksčiau.

Nyderlandai yra laisvas uostas visomis prasmėmis jau keletą dešimtmečių. Programos, kurios įtvirtina šią nuostatą apima meno stipendijas studentams iš užsienio; galimybes žinomiems olandų festivaliams pasikviesti žurnalistus iš užsienio bei tarptautines šių festivalių propagavimo kompanijas; programas reziduojantiems menininkams, suteikiančias galimybę menininkams iš užsienio gyventi ir kurti Nyderlanduose; politikos formuotojų, programų sudarytojų bei kitų su kultūra dirbančių žmonių vizitų programos, supažindinančios su olandų kultūra bei kultūros politika.

Europos Sąjungos lygiu Nyderlandai siekia sukurti kuo daugiau sinergijos tarp savo šalyje įgyvendinamų programų bei Europos Sąjungos kultūrinių programų.

Be Švietimo, kultūros ir mokslo ir Užsienio reikalų ministerijų⁸² daugelis kitų kultūrinių fondų bei skėtinių organizacijų įgyvendina tarptautinę kultūros politiką už tai gaudami ne tik subsidijas pagal *Kultūros politikos įstatymą*, bet ir įsisavindami specialias dotacijas iš Nyderlandų Kultūros Fondo tarptautiniam bendradarbiavimui (*HGIS: De Homogene Groep Internationale Samenwerking*)⁸³, suformuoto tarptautinės kultūros politikos įgyvendinimui. Nuo 1999 m. Tarptautinių kultūrinių veiklų centras (*SICA: Stichting Internationale Culturele Activiteiten*)⁸⁴ atlieka platformos funkciją tarptautinių kultūrinių iniciatyvų plotmėje. Ši organizacija renka bei skleidžia informaciją, teikia konsultacijas bei atlieka tyrimus, susijusius su tarptautine kultūros politika. Ta pati organizacija įgyvendina bei koordinuoja Europos Sąjungos „Culture 2000“ programą Nyderlanduose. Ir, žinoma, kultūros atašė pasaulio šalių ambasadose taip pat vaidina svarbų vaidmenį praktiniame tarptautinės kultūros politikos įgyvendinime.

---

⁸² Ministerie van Buitenlandse Zaken// <http://www.minbuza.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

⁸³ Netherlands Culture Fund 2005-2008. Criteria and procedures. The Hague. 2005. Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Education, Culture and Science. P. 2.

⁸⁴SICA. Stichting Internationale Culturele Activiteiten// <http://www.sica.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

3.2. Kultūros pasiekiamumas bei dalyvavimas joje

Gyvenimo sąlygų pagerėjimas po 6-ojo dešimtmečio įtakojo ir kultūros lankomumą bei naujų technologijų įsisavinimą. Šiuo metu kiekviename namų ūkyje galima rasti televizorių, audio sistemą, video grotuvą bei kompiuterį su interneto prieiga. Taigi geresnės gyvenimo sąlygos bei didesnis mobilumas įtakojo tai, jog vis daugiau veiklų, turinčių kultūrinių elementų tapo patrauklios verslo sektoriui. Taip masinė kultūra išaugo į kultūros industriją, siūlančią įvairias didesnes ar mažesnes veiklas. Tačiau be kultūros vartotojų yra apie 2 milijonus mėgėjų menininkų, kurie gana rimtai užsiima menu, yra įvairių klubų ir asociacijų nariai, ir šie žmonės nori gauti kokybiškas bei aukštos kokybės kultūros paslaugas⁸⁵.

Kultūros pasiūla Nyderlanduose koncentruojasi keturiuose didžiuosiuose miestuose: Amsterdame, Roterdame, Hagoje ir Utrechte. Kas rodo, jog šių miestų gyventojai turi daugiau galimybių lankyti įvairesnius kultūrinius renginius, nei kitų miestų gyventojai. 1999 m. valstybės sekretoriaus kultūrai Rick van der Ploeg pristatytas Politikos dokumentas „Erdvė kultūros įvairovei“ (*Ruim baan voor culturele diversiteit*)⁸⁶, ko pasekoje patvirtintas „Veiksmų planas kultūros pasiekiamumui“ (*Actieplan Cultuurbereik*)⁸⁷. Šio plano tikslas – įtraukti kuo daugiau žmonių į kultūros renginių lankymą, ypač imigrantus ir jaunos žmones. Planas apima kultūrą plačiąja prasme, ne tik scenos menus ar muziejus, bet ir populiariąją kultūrą, pavyzdžiui pop muziką. Kad šis planas būtų įgyvendintas centrinė valdžia, provincijos bei savivaldybės pasirašė susitarimą šio plano įgyvendinimui 2001-2004 m. laikotarpiui. Kadangi šio plano įgyvendinimas buvo sėkmingas, valstybės sekretorė kultūrai Medy van der Laan priėmė sprendimą jį pratęsti dar 4 metams.

Iniciatyvos, kuriomis siekiama padidinti kultūros renginių lankomumą tarp jaunų ir socialiai nuskriaustų žmonių yra šios:

- Kultūrinis jaunimo pasas (*Cultureel Jongerenpas: CJP*)⁸⁸. Siekiama propaguoti visuomenės dalyvavimą kultūriniame gyvenime. Žmonėms iki 26 metų taikomos nuolaidos bilietams į teatrus, kino teatrus bei muziejus.

⁸⁵ Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. The Hague. Boekmanstudies: Amsterdam. 2006. P. 152.

⁸⁶ Ruim baan voor culturele diversiteit. OCW. 1999// <http://www.minocw.nl/documenten/culturelediversiteit.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

⁸⁷ Actieplan Cultuurbereik// <http://www.cultuurbereik.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

⁸⁸ Cultureel Jongerenpas: CJP// <http://www.cjp.nl/>; prisijungimo laikas 2007 10 07.

- Miesto pasas (*Stadpas*)⁸⁹. Šis pasas leidžia gauti nuolaidas įėjimams į kultūrinius renginius. Jis išduodamas silpnos socialinės grupės žmonėms – pensininkams, žmonėms gaunantiems socialinę paramą ir pan.
- Leidimas į muziejus (*Museum Jaarkaart*)⁹⁰. Jo kaina – 35 eurai. O jo savininkai gauna nuolaidas įėjimui į daugelį muziejų.
- Nemokamas įėjimas jaunimui. Kai kurie muziejai žmones iki 19 metų įleidžia nemokamai.

3.3. Kultūra ir mokykla

Šis projektas dienos šviesą išvydo 1996 m. Projekto tikslas – supažindinti moksleivius su menais bei kultūriniu paveldu, ne tik dėl kultūrinių, meninių ar kūrybinių priežasčių, bet ir tam, kad būtų suvokta, jog kultūrą galima naudoti kaip instrumentą. Pavyzdžiui paminklas gali suteikti ne tik architektūrinių ar istorinių žinių, bet ir biologinės, matematinės, kultūrinės ir/arba geografinės informacijos. Šio projekto rezultatai buvo gana efektyvūs, nes mokyklos labiau susipažino su reguliaria kultūros paslaugų pasiūla jų vietovėje, o kultūrinės institucijos daugiau sužinojo apie jaunų žmonių ir mokytojų motyvacijas bei kultūrinius poreikius.

2001-2004 m. laikotarpiu kasmet buvo skirta po 14 mln. eurų. 2007 m. projektas praplėstas iki 22 mln. eurų⁹¹ bei dėmesys labiau kreipiamas į pradinio ugdymo įstaigas. Taip pat nuo 1998 m. į vidurinės mokyklos mokomųjų dalykų sąrašą pateko ir dalykas „Kultūros ir meno studijos“, kuriuo siekiama suteikti galimybę paskutiniųjų metų moksleiviams „patirti kultūrą“⁹² lankantis kultūriniuose renginiuose ir meno institucijose. Šiuo atveju valstybė padengia moksleivių dalyvavimo renginiuose išlaidas, nuo 2006 m. kasmet vienam moksleiviui skirdama 15 eurų vertės kortelę nemokamam patekimui į muziejus ir kitas kultūrinės institucijas (papildomai lėšų dar skiria ir savivaldybės bei provincijos).

⁸⁹ Stadpas// <http://www.stadpas.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

⁹⁰ Museum Jaarkaart// <http://www.museumjaarkaart.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

⁹¹ Cultuur en School 2005-2008// http://www.cultuurbereik.nl/Cultuur_en_School/Algemeen.htm; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

⁹² Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. The Hague. Boekmanstudies: Amsterdam. 2006. P.154.

3.4. Kultūra ir ekonomika⁹³

Šia iniciatyva stengiamasi sustiprinti ekonominę kultūros ir kūrybingumo galią, suteikiant impulsą Nyderlandų kūrybiniam potencialui. Taip verslo sektoriui atsiranda daugiau galimybių susipažinti su kūrybinio sektoriaus potencialu, ko pasekoje atsiradusios naujos idėjos inspiruoja naujų produktų ir technologijų kūrimą. Tuo tarpu kultūrinis sektorius labiau pažįsta savo rinkos galimybes.

Kūrybinių industrijų sektorius auga ir suteikia apie 3,2 proc. visų darbo vietų⁹⁴. Taip pat miestams tai duoda ir papildomą netiesioginę naudą – padeda pritraukti kitas verslo rūšis bei užpildo turizmo rinką. Kitas argumentas – tai naujų technologijų įsisavinimas bei kultūros infrastruktūros gerinimas, kas didina Nyderlandų konkurencingumą tarptautinėje arenoje. Ir, žinoma, tai tenkina ne tik estetinius poreikius, bet ir mažina produktų (pavyzdžiui dizaino prekių ir paslaugų) kainą, kas vartotojams yra labai aktualu ekonomine prasme.

Todėl 2005 m. spalį Ekonomikos reikalų ministerija (*Ministerie van Economische Zaken*)⁹⁵ kartu su Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija pristatė parlamentui Politinį dokumentą „Mūsų kūrybinis potencialas, dokumentas apie Kultūrą ir Ekonomiką“ (*Ons creatieve vermogen. Brief cultuur en economie*)⁹⁶. Dokumentas apima kultūrinių industrijų programą, bendrą priemonių ir schemų programą, padedančią kultūrinėms industrijoms pasiekti ekonominį potencialą. Pagrindiniai tikslai:

- apjungti kultūrą ir ekonomiką, skiriant 8 mln. eurų mažesnių ir didesnių kūrybinių tinklų tarp kūrybinių industrijų ir kitų sektorių, skatinimui.
- sukurti finansinių paskatų sistemą, skirtą pradedantiems kūrybines industrijas bei stiprinti kultūros sponsoriavimą.
- gerinti sąlygas intelektinei nuosavybei bei naujiems verslo modeliams (tobulinti licencijavimo sistemą).

---

⁹³ Cultuur en economie// <http://www.ultuureconomie.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

⁹⁴ Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. The Hague. Boekmanstudies: Amsterdam. 2006. P. 155.

⁹⁵ Ministerie van Economische Zaken// <http://www.minez.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

⁹⁶ Ons creatieve vermogen. Brief cultuur en economie. Ministerie van Economische Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Ministerie// http://www.cultuureconomie.nl/pdf/brief_Ons_creatieve_vermogen_cultuur_en_economie.pdf; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

- intensyvinti internacionalizaciją stiprinant kūrybinių industrijų pozicijas eksporte; skatinti kolekcijų mobilumą; vykdyti tarptautinį propagavimą bei jungtinį olandų dizaino marketingą.
- gerinti kultūros institucijų vadybą bei skatinti kūrybos verslumą.

Programa „Kultūra ir ekonomika“ yra įgyvendinama bendradarbiaujant Ekonomikos reikalų ir Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijoms. Be jų, dar keletas meno institutų taip pat yra įtraukti į šios programos įgyvendinimą, vienas iš tokių yra Premselas fondas (*Premsele, Stichting voor Nederlandse Vormgeving*)⁹⁷ – olandų dizaino ir mados platforma.

3.5. Kultūros įvairovė

Nors kultūros įvairovės principu Nyderlandų kultūros politikoje vadovaujamasi jau nuo XX a. pabaigos, o kultūrinio gyvenimo įvairovė per paskutinius dešimtmečius nuolat kito, vis dėlto dabartinė Nyderlandų vyriausybė mano kad, kultūriniame horizonte uždarų ir nepriklausomų grupių problema egzistuoja. Nyderlanduose, kaip ir kitose vakarų Europos šalyse yra opi imigrantų problema. Todėl nuspręsta, jog 2005-2008 m. laikotarpiu dėmesį kreipti į tarpkultūrinių ryšių užmezgimą. Tarpkultūriniai ryšiai turėtų apimti visas kultūrinio sektoriaus sritis. O kultūrinės institucijos turėtų būti atviros tarpkultūrinėms iniciatyvoms bei stengtis užmegzti ryšius su uždaromis grupėmis. Siekiant šio tikslo vyriausybė paprašė visų Kultūrinių Fondų suformuluoti savas koncepcijas šioje srityje, bei savame biudžete numatyti lėšas šioms programoms. Kai kurie iš Fondų (t.y. Mondriaan fondas, Literatūros fondas ir Amatininkų ir scenos meno fondas) jau dabar įgyvendina iniciatyvas, kurios skatina tarpkultūriškumą.

Šiuo metu pagrindinė tikslinė muziejų lankytojų grupė yra jauni žmonės bei etninės mažumos. Šiame kontekste Nyderlandų muziejų asociacija sukūrė Tarpkultūrinę muziejų programą, kuria siekiama pristatyti kuo daugiau įvairių kolekcijų muziejuose bei į pačius muziejus pritraukti kuo įvairesnius lankytojus. O Mondriaan fondas įsteigė „Kultūrinės įvairovės plėtros apdovanojimą“, kurį 2006 m. gavo *Van Abbemuseum* Eindhoven⁹⁸. Žiniasklaidos srityje įvairovės tikslas buvo siekiamas įsteigiant televizijos gamybos kompaniją „Nyderlandų multikultūrinė

⁹⁷ Premsele. Stichting voor Nederlandse Voormgeving// <http://www.premsele.org>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

⁹⁸ Van Abbemuseum//<http://www.vanabbemuseum.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

televizija“ (*Multiculturele Televisie Nederland*)⁹⁹ bei radijo stotį *FunX*¹⁰⁰, skirtus būtent tautinių mažumų kultūroms pažinti bei tarpkultūriniam dialogui užmegzti.

Politikos dokumente „Daugiau nei aritmetika“ (*Meer dan de Som*) (2003 m.) valstybės sekretorė kultūrai Van der Laan tarpkultūrinę situaciją apibrėžė taip: „Tai ką mes vadiname Nyderlandų kultūra yra tarpkultūrinės sąveikos ir tęstinių pokyčių rezultatas. Ilgo laikotarpio peržengianti sienas dinamika suformavo atpažįstamą, unikalią ir mobilią kultūros pasiūlą Nyderlanduose. Tarpkultūrinis praturtinimas pasiektas suteikiant daugiau erdvės kultūrinei įvairovei, kas paradoksalu, bet taip pat ir riboja kultūrą. Ir čia kultūrinis paveldas vaidina pagrindinį vaidmenį kaip svarbus faktorius tarpkultūriniam bendravimui. Kultūros įvairovės politikos įgyvendinimas turėtų būti diferencijuotas, kiekvienai institucijai surandant savas priemones savai tikslinei grupei – kurios nebūtinai yra tik jauni žmonės ar etninės mažumos. Įvairovė suprantama ne tik kaip inovacijos ir marketingo naujovės, bet ir nauji pokyčiai institucijų taryboje, personale ar vadyboje. Didesnis dėmesys (taip pat ir Kultūros Tarybos) turėtų būti kreipiamas į ne vakarietiškos kultūros vertybes.“¹⁰¹

Siekiant kuo geresnio tarpkultūrinio bendradarbiavimo Nyderlanduose, ministrų kabinetas numatė intensyvinti dialogą tarp „senųjų“ ir „naujųjų“ Nyderlandų piliečių. Nors pagrindinė atsakomybė už tarpkultūrinių programų įgyvendinimą tenka Teisingumo ministerijai bei savivaldybėms, Švietimo, kultūros ir mokslo ministerijos kartu su Ekonomikos reikalų ministerija iniciatyva sukurta Kultūrinio Dialogo programa, kuri padeda piliečiams suprasti ir pažinti kitas kultūras, jų kilmę bei vertybes. Tikimasi, jog kultūriniai manifestai, renginiai bei debatai pritrauks įvairesnę auditoriją. O geros patirties tarpkultūrinio bendradarbiavimo pavyzdžiai – projektai ir įgyvendintos iniciatyvos talpinami šiame interneto puslapyje <http://www.en.nl>.

Taigi, kultūrinės institucijos nuolat kuria programas, kurios skatintų ryšių užmezgimą ir jų gerinimą tarp įvairių kultūrinių grupių, ypač tų grupių kur socialiniai ryšiai yra labai silpni arba jų iš viso nėra.

Be to, paskutiniaisiais metais Nyderlanduose kaip ir visoje Europoje viešuose debatuose keliamas kultūrinio identiteto klausimas. Ką reiškia būti olandu? Ypač multikultūrinėje visuomenėje. Tuo tikslu buvo atlikta keletas viešųjų apklausų, kurių rezultatai parodė, jog visiems populiacijos segmentams trūksta kultūrinių ir istorinių žinių. Todėl 2006 m. rugsėjį Švietimo, mokslo ir kultūros ministras įkūrė Van Oostrom Komisiją (pavadinta komisijos pirmininko,

⁹⁹ Multiculturele Televisie Nederland// <http://www.mtnl.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

¹⁰⁰ Radio funX// <http://www.funx.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 0.

¹⁰¹ Meer dan de Som: Beleidsbrief Cultuur 2004-2007. P.15// <http://www.minocw.nl/documenten/brief2k-2003-doc-51730.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 10 14.

Utrechto universiteto istorijos profesoriaus *Frits van Oostrom* vardu), kuri patartų kaip padėti visuomenei įsisavinti istorines ir kultūrinės žinias apie Nyderlandus. Komisija pasiūlė pristatyti „kultūrinį kanoną“ (*De Canon van Nederland*), kuris yra Nyderlandų istorijos ir kultūros pagrindinių faktų rinkinys¹⁰². Šiuo metu vyksta diskusijos dėl šio kanono tolesnio likimo. Be šios idėjos, vyksta diskusijos ir dėl nacionalinio Nyderlandų istorijos muziejaus įsteigimo.

3.6. Kultūra ir informacinės technologijos

Skaitmeninės ir interaktyvios komunikacijos technologijos suteikia galimybes gauti daug ir įvairios informacijos. Informacinės technologijos yra išpūdingas informacinio turinio nešėjas bei neįvertinamas produkcijos faktorius kūrybinių industrijų sektoriuje. Ateinančių metų tikslas yra ištyrinėti šių technologijų potencialo įtaką kultūrai bendrąja prasme. Politikos dokumentas „E-kultūra“ pristatytas 2002 m. būtent ir nagrinėja informacinių technologijų įtaką ir galimybes kultūrinėms institucijoms bei žiniasklaidai¹⁰³. Praktiniai šio dokumento rezultatai matyti jau dabar – Mondriaan fondas skyrė lėšų paveldo institucijų kolekcijų perkėlimui į skaitmeninę formą. Be to, pati vyriausybė 2004 m. nusprendė skirti lėšų kolekcijų perkėlimui į skaitmeninę formą bei virtualios nacionalinės bibliotekos sukūrimui. Tuo pačiu suvokta, jog informacinės technologijos gali teikti dar didesnę naudą, tam tikslui įsteigta organizacija ir interneto puslapis „Virtuali platforma“ (*Virtueel platform*)¹⁰⁴, kuriojanti E-kultūros sritį. Nuo 2007 m. vykdomas didelio masto Nyderlandų audiovizualinio paveldo perkėlimas į skaitmeninę formą.

---

¹⁰² De canon van Nederland// <http://www.entoen.nu/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

¹⁰³ eCultuur: van i naar e. 2003// <http://www.minocw.nl/documenten/cultuurict-doc-2003-eculttuuradvies.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

¹⁰⁴ Virtueel platform// <http://www.virtueelplatform.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

IŠVADOS

1. Viešosios politikos teoretikų ir analitikų išskiriami kultūros politikos modeliai valstybių politinėje praktikoje gryniju pavidalu neegzistuoja. Kad ir kokį modelį valstybė taikytų, jame aptinkami ir kitų modelių bruožai. Nors privataus sektoriaus dalyvavimas formuojant kultūros politiką pageidautinas ir siektinas, vis dėlto svarbiausią vaidmenį siekiant patenkinti visuomenės kultūrinius poreikius atlieka valstybė ir jos globojamas bei finansuojamas sektorius.
2. Europos Sąjungos kultūros politika nėra Bendrijos reguliavimo sritis, tačiau vis labiau suvokiama, kad kultūra yra itin svarbi Europos integracijos proceso dalis. Todėl 2007 m. gegužės 10 dieną Europos Komisija priėmė ir paskelbė politinį pareiškimą dėl kultūros vaidmens globalizuotame pasaulyje. Jame kalbama apie pirmąją Europos kultūros strategiją ir Europos Sąjungos valstybės kviečiamos dalyvauti jos kūrimo procese.
3. Nyderlandų Karalystės kultūros politikoje esama daug liberaliojo kultūros modelio elementų, tačiau be ženklios valstybės paramos kultūros sektorius Nyderlanduose neišsiverčia.
4. Pagrindiniai Nyderlanduose veikiančio kultūros politikos modelio bruožai yra šie – kultūros politikos formavimo ir įgyvendinimo bei administravimo funkcijos yra atskirtos (modelis, žinomas, kaip valdymas per ištiestos rankos atstumą); Švietimo, kultūros ir mokslo ministerija yra pagrindinė kultūros politikos formuotoja, o politikos įgyvendinimas vykdomas per Kultūrinius Fondus ir institucijas; stengiamasi suteikti kuo daugiau savarankiškumo kultūrinėms institucijoms jas reorganizuojant į nepelno siekiančius vienetus; regionų dinamika yra kitas svarbus aspektas, kad kultūra būtų prieinama visiems, todėl pastaraisiais metais 2/3 visų išlaidų kultūrai paskirstoma per vietinę valdžią – provincijas ir savivaldybes; įdiegtas kultūros planavimo programavimo principas – planuoti kultūros išlaidas ir kryptis 4 m., – leidžia ne tik apibrėžti realius ateities tikslus kitam periodui, bet ir kritiškai įvertinti praėjusį laikotarpį.
5. Nyderlandai neveltui yra siejami su inovacijomis ir liberaliomis idėjomis. Atsižvelgiant į globalizaciją, migraciją, žmonių mobilumą, informacinių technologijų galimybes, Europos integraciją Nyderlandų kultūros politikoje vis labiau ir ryškiau akcentuojamos, vystomos ir įgyvendinamos įvairios jungtinės tarpsektorinės ir tarpinstitucinės programos:
  - Tarptautinė kultūros politika;
  - Kultūros prieinamumas bei dalyvavimas joje;

- Kultūra ir mokykla;
  - Kultūra ir ekonomika;
  - Kultūrų įvairovė;
  - Kultūra ir informacinės technologijos.
6. Pasikeitęs požiūris į kultūrinių institucijų finansavimą vyriausybei padeda įdiegti finansines skatinimo priemones. Kultūrinės organizacijos skatinamos tapti kuo labiau finansiškai nepriklausomomis, siekiančiomis patenkinti savo publikos ar auditorijos poreikius. Ypač akcentuojama jaunų žmonių bei etninių mažumų auditorija. Be to, be viešųjų, labai skatinamos privačios iniciatyvos ir finansavimas. Skirstant paramą, kokybė ir profesionalumas pripažinti svarbiausiais kriterijais.
7. Socialinės gerovės aspektas tapo svarbiausiu kriterijumi formuojant ne tik kultūros politiką, bet ir kitas sritis. Bibliotekų, vizualiųjų menų ir kultūrinio paveldo apsauga perduota vietinės valdžios savivaldybių kompetencijai, nacionaliniai muziejai reorganizuoti į savivaldžias institucijas, įkurti įvairūs kultūriniai fondai – visa tai sukūrė sąlygas efektyvesniam ir lankstesniam sprendimų priėmimui bei geresnei komunikacijai kultūros srityje Nyderlandų Karalystėje.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Į Lietuvoje veikiančią kultūros politikos modelį vertėtų integruoti priimtinius kito modelio elementus. Kaip rodo Nyderlandų kultūros politikos modelio pavyzdys nemažai praktiškai pasiteisinsiu verslo administravimo elementų sėkmingai perkeliama ir į valstybės administravimą, kad ir pagrindiniai kokybės ir vadybos principai.
2. Kultūros ministerija Lietuvoje atlieka dvi funkcijas – politikos formavimą bei finansinės paramos organizavimą, todėl nepakanka esamų pajėgų, nėra sisteminės procesų analizės. Todėl vertėtų pradėti plačias diskusijas, įtraukiant tarptautinius partnerius, dėl administracinės reformos rengimo, kurios tikslas – atskirti kultūros politikos formavimo ir paramos skirstymo bei administravimo funkcijas. Šis modelis, žinomas kaip valdymas per ištiestos rankos atstumą, labai sėkmingai taikomas ir Nyderlandų Karalystėje.
3. Strateginis kultūros finansavimo planavimas ir reguliarus kultūros politikos įgyvendinimo peržiūrėjimas bei savikritiškas požiūris leistų pagerinti kultūros finansavimo efektyvumą, atsižvelgiant į kultūros operatorių įvairovę, veiklos specifiką, kultūros paslaugų poreikį. Taip pat svarbu, kad būtų numatomi strateginiai ir prioritetiniai valstybės tikslai kultūros politikoje, atsižvelgiant į pasaulines, Europos Sąjungos tendencijas kultūros srityje bei pačio kultūrinio sektoriaus potencialą.
4. Beje, vertėtų atlikti kultūrinio sektoriaus analizę, kad būtų galima kritiškai įvertinti dabartinį kultūros sektoriaus potencialą.
5. Naujų programų, reaguojančių į kultūros gyvenimo realijas, kūrimas, padėtų Lietuvai parodyti valstybės brandumą ir inovatyvumą tarptautinėje arenoje, nes kaip rodo Nyderlandų praktika ir paskutinės tendencijos kultūros politikoje, tarpdisciplininės sritys bei tarpsektorinės kultūros kryptys įgauna pagreitį ir duoda nemažai naudos.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Amsterdamo sutartis. 1999 m.// <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>; prisijungimo laikas: 2007 09 23.
2. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Komunikatas apie Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę. Briuselis, 10.5.2007 KOM (2007) 242.// http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/com/2007/com2007_0242lt01.doc; prisijungimo laikas 2007 09 24.
3. Europos Sąjungos sutartis 1992 m.// <http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/dat/11992M/word/11992M.doc>; prisijungimo laikas: 2007 09 09.
4. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1855/2006/EB (OL L372, 2006 1227)// http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/l_372/l_37220061227lt00010011.pdf; prisijungimo laikas: 2007 09 24
5. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1904/2006 EB (OL L, 378, 2006-12-27)// http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/l_378/l_37820061227lt00320040.pdf; prisijungimo laikas: 2007-09-24.
6. 2006 m. lapkričio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1718/2006/EB (OL L 327, 2006-11-24). // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/l_327/l_32720061124lt00120029.pdf; prisijungimo laikas: 2007 09 24.
7. Archiefwet. 1995// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=01099-002/session=058769391170487/action=javascript-result/javascript=yes>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
8. Auteurswet, 1912// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Auteurswet%201912/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
9. Databankenwet, 1999// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Databankenwet>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
10. Grondwet// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=23995-002/session=056425828694633/action=javascript-result/javascript=yes>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
11. Mediawet, 1987// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Mediawet>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

12. Monumentenwet, 1998// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=24564-002/session=064829412922256/action=javascript-result/javascript=yes>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
13. Werkloosheidswet, 1986// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Werkloosheidswet>; prisijungimo laikas: 2007 10 06
14. Wet op de naburige rechten, 1993// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Wet%20op%20de%20naburige%20rechten>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
15. Wet op het specifiek cultuurbeleid 1993// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/sessioned/browsercheck/continuation=05583-002/session=022512211435153/action=javascript-result/javascript=yes>; prisijungimo laikas 2007 10 06.
16. Wet Werk en Inkomen Kunstenaars, 2004// <http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Wet%20werk%20en%20inkomen%20kunstenaars>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
17. Adorno W. Theodor. The culture industry. Selected essays on mass culture. Routledge: London and New York, 2001. P.210.
18. Bradford Gigi, Gary Michael, Wallach Glenn. The politics of culture. Policy perspectives for individuals, institutions and communities. Preface by James Allen Smith. The Newpress: NewYork, 2000. P.364.
19. Centraal Biuro voor de Statistiek (CBS)// <http://www.cbs.nl/en-GB/default.htm>; prisijungimo laikas: 2007 09 26.
20. Council of Europe /ERI Carls, “Compendium of cultural policies and trends in Europe, 8th edition”, 2007. Netherlands Cultural policy country profile.// <http://culturalpolicies.net/download/netherlands.pdf>; prisijungimo laikas 2007 09 27.
21. Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. Romer: Shiedam. 2003. P. 294
22. Cultural Policy in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science in the Netherlands. Boekmanstudies: Amsterdam. 2006. P. 168.
23. Cultuur en School 2005-2008// http://www.cultuurbereik.nl/Cultuur_en_School/Algemeen.htm; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

24. Cultuurnota 2005-2008. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
http://www.cultuurnota.nl/extra_rubrieken/index_xtr_cn0508.html; prisijungimo laikas: 2007 10 06
25. Dercon Chris, Simons Johan, David Catherine, Heijne Bas, Rick van der Ploeg, Betsky Aaron, Els van der Plas, Debbaut Jan, Klaic Dragan, DittrichBoris and others. All that Dutch. International Cultural Politics. NAI Publishers: Rotterdam. 2005. P.118
26. eCultuur: van i naar e. 2003// <http://www.minocw.nl/documenten/cultuurict-doc-2003-eculttuuradvies.pdf>; prisijungimo laikas 2007 10 07.
27. Europos kultūros programų centro informacija// <http://www.durys.org/lt/?pid=99>; prisijungimo laikas: 2007 09 24.
28. International flows of Selected Cultural Goods and Services 1994-2003. Defining and capturing the flows of global cultural trade. UNESCO Institute for Statistics. Montreal, 2005 // http://www.uis.unesco.org/template/pdf/cscl/IntlFlows_EN.pdf; prisijungimo laikas: 2007 09 07.
29. Key figures 2002-2006. Education, Culture and Science in the Netherlands. Ministry of Education, Culture and Science. P. 188// http://www.minocw.nl/documenten/KEYFIGURES2002_2006.pdf; prisijungimo laikas: 2007 09 26.
30. Koers Kiezen. Meer samnehang in het internationaal cultuurbeleid. 10 mei 2006// <http://www.minocw.nl/documenten/19125a.pdf>; Prisijungimo laikas: 2007 10 07
31. Meer dan de Som: Beleidsbrief Cultuur 2004-2007// <http://www.minocw.nl/documenten/brief2k-2003-doc-51730.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 10 14.
32. Nelson Cary, Treichler A. Paula with Baughmann Linda and assistance from Macgregor Wise John. Cultural studies. Edited and with an introduction by Grossberg Lawrence. Routledge: New York, London, 1992. P. 788.
33. Netherlands Culture Fund 2005-2008. Criteria and procedures. Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Education, Culture and Science. The Hague, 2005. P. 15.
34. Ons creatieve vermogen. Brief cultuur en economie. Ministerie van Economische Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Ministerie.// http://www.cultuureneconomie.nl/_pdf/brief_Ons_creatieve_vermogen_cultuur_en_economie.pdf; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
35. Ruim baan voor culturele diversiteit. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. 1999// <http://www.minocw.nl/documenten/culturelediversiteit.pdf>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
36. The Economy of culture in Europe. Study on the economy of culture in Europe. P. 292// http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/studies/economy_en.html; prisijungimo laikas: 2007 09 26.

37. Thompson Michael, Ellis Richard, Wildavsky Aaron. Cultural Theory. Political Culture Series. Westriew Press: San Francisco and Oxford, 1990. P.296.
38. Throsby David. Economics and culture. Cambridge University Press, 2001. P.208
39. Triodos Bank introduceert belastingvrij cultureel beleggen. 7 september 2006// http://www.triodos.nl/nl/whats_new/latest_news/press_releases/244623; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
40. Žalpys Edmundas. Meno aritmetika. Kultūros vadyba Lietuvoje. Vilnius: Tyto alba, 2004. P.342.
41. Bedrijfsfonds voor de Pres// <http://www.bedrijfsfondspers.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
42. Concertgebouw// <http://www.concertgebouw.nl/cgb/live/Default.jsp>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
43. Cultuur en economie// <http://www.ultuureneconomie.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
44. De canon van Nederland// <http://www.entoen.nu/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
45. De Vereniging Rembrandt// <http://www.verenigingrembrandt.nl/intro4.html>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
46. Federatie van Kunstenaarsverenigingen// <http://www.federatievankunstenaarsverenigingen.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
47. Fonds for de Letteren// <http://www.fondsvoordeletteren.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
48. Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten// <http://www.fapk.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
49. Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst: BKVB// <http://www.fondsbkvb.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
50. Fonds voor Podiumprogrammering en marketing: FPPM// <http://www.fppm.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
51. Fonds voor de Scheppende Toonkunst// <http://www.fondsscheppendetoonkunst.nl/index2.html>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
52. Het Nationaal Archief// <http://www.nationaalarchief.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
53. Het Nationale Ballet// <http://www.het-nationale-ballet.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.

54. Het Muziektheater// <http://www.hetmuziektheater.nl/index-home-nl.php>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
55. Instituut Collectie Nederland// <http://www.icn.nl/Dir003/ICN/CMT/Homepage.nsf/index2.html?readform>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
56. Koninklijke Bibliotheek// <http://www.kb.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
57. Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschapsen// <http://www.hollmij.nl/english.php>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
58. Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschapsen// <http://www.knaw.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
59. Ministerie van Buitenlandse Zaken // <http://www.minbuza.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
60. Ministerie van Economische Zaken// <http://www.minez.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
61. Ministerie van Justitie// <http://www.justitie.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
62. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschaps// <http://www.minocw.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
63. Mondriaan Stichting// <http://www.mondriaanstichting.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
64. Multiculturele Televisie Nederland// <http://www.mtnl.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
65. Museum Jaarkaart// <http://www.museumjaarkaart.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
66. Nederlandse Omroepstichting: NOS// <http://www.nos.nl/nos/voorpagina/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
67. Nederlands Fonds voor de Film: NFF// <http://www.filmfund.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
68. Nederlands Literair Productie-en vertalingen Fonds: NLPVF// <http://www.nlpvf.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
69. Premisela. Stichting voor Nederlandse Voormgeving// <http://www.premisela.org>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
70. Prins Bernhard Cultuurfonds// <http://www.prinsbernhardcultuurfonds.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
71. Raad voor Cultuur// <http://www.cultuur.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 09 27.
72. Radio funX// <http://www.funx.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

73. Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur// <http://www.rkcc.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
74. Rotterdams Philharmonisch orkest// <http://www.rpho.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
75. Rotheater// <http://rotheater.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
76. SICA. Stichting Internationale Culturele Activiteiten// <http://www.sica.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
77. Stadpas// <http://www.stadpas.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
78. Stichting Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten// <http://www.fondsbjp.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
79. Stichting reprorecht// <http://www.reprorecht.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
80. Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Omroepproducties// <http://www.stimuleringsfonds.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 06
81. Stimuleringsfonds voor Architectuur// <http://www.archfonds.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 06.
82. Teylers Museum// <http://www.teylersmuseum.nl/homepage/homepage.jsp?view=/xsl/html&pageName=homepage>; prisijungimo laikas: 2007 09 29.
83. Van Abbemuseum// <http://www.vanabbemuseum.nl/>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.
84. Virtueel platform// <http://www.virtueelplatform.nl>; prisijungimo laikas: 2007 10 07.

SANTRAUKA

Kultūros politika: Nyderlandų atvejis

Pasaulio ekonomika keičiasi, dėmesys kreipiamas ne tik į pramonės produkciją, bet akcentuojama žinių visuomenė ir kultūrų įvairovė. Taip kultūra įgyja vis platesnę reikšmę, o demokratiškos valstybių vyriausybės stengiasi apibrėžti savo kultūros politikos tikslus, principus, uždavinius ir jų įgyvendinimo būdus, siekia sudaryti sąlygas kryptingai ir suderintai valstybės, savivaldybių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų, taip pat visuomenės kultūrinei veiklai. Ne išimtis ir Lietuva, kur valdžia nuolat kritikuojama dėl dėmesio kultūros politikai stokos.

Magistro baigiamajame darbe „Kultūros politika: Nyderlandų atvejis“ siekta ne tik išanalizuoti Nyderlandų Karalystėje įgyvendinamą kultūros politiką, jos pagrindinius principus, administravimo sistemą ir kryptis, bet ir išnagrinėti kultūros politikos sąvoką bei apžvelgti kultūros politikos raidą Europos Sąjungoje. Apibendrinant išnagrinėtą Nyderlandų Karalystėje taikomą kultūros politikos modelį, siekta įvertinti galimybes bei pateikti siūlymus ir rekomendacijas kaip kai kuriuos modelio elementus bei patirtį diegti Lietuvoje, siekiant sukurti kokybišką, efektyviai veikiančią ir reprezentatyvią kultūros politikos sistemą.

Šiame darbe vartojamos tokios pagrindinės sąvokos:

- *Valstybinis kultūros politikos modelis*, kai valstybė kontroliuoja ir finansuoja kultūros politikos sritį; valstybinė kultūros reiškinių, jų gamybos priemonių ir platinimo nuosavybė.
- *Liberalusis kultūros politikos modelis* vadovaujasi laisvos rinkos principais, t. y. privati kultūros reiškinių, jų gamybos priemonių ir platinimo nuosavybė.

Šiame darbe vartojami raktiniai žodžiai: *kultūros politika, valstybinis kultūros politikos modelis, liberalusis kultūros politikos modelis, kultūrinės institucijos, kultūros įvairovė, kultūrinis sektorius*.

SUMMARY

Cultural policy in the Netherlands: the case study

The world economy changes, attention is paid not only to the industry production, but also to the knowledge society and cultural diversity. In this way culture gains broader meaning, while governments of the democratic states strive to set cultural policy goals, principles, tasks and the ways to implement it, seek to create the environment for the public, municipal institutions and nongovernmental organizations, as well as public purposeful and coordinated cultural activities. In this case Lithuania is not an exception, while the Lithuanian government is constantly criticized for the attention shortage to the cultural policy.

The aim with the master thesis „Cultural policy in the Netherlands: the case study“ was not only to analyze cultural policy in the Kingdom of the Netherlands, its principles, administrative system and trends, but also to scrutinize the concept of the cultural policy and to review the development of the cultural policy in the European Union. Having the analysis of the cultural policy model used in the Netherlands it was possible to evaluate possibilities and propose recommendations how to implement some elements and experience of the Dutch cultural policy model in Lithuania, in order to create qualitative, effective and representative system of the cultural policy.

The main concepts used in the work:

- *State cultural policy model*, when state controls and finances cultural policy field; state property of the cultural expressions, implements of production and dissemination.
- *Liberal cultural policy model* follows the principles of the market economy, private property of the cultural expressions, implements of production and dissemination.

The main key words used in the work are: *cultural policy, state cultural policy model, liberal cultural policy model, cultural institutions, cultural diversity, cultural sector.*